

NEKO LIKO REČI O HOMEROVIM

ΑΠΑΞ ΛΕΓΟΜΕΝΑ

Kao što je vrlo dobro poznato, Homerova Ilijada i Odiseja, kao najstariji grčki literarni tekstovi, obiluju ne samo retkim rečima i gramatičkim oblicima, nego i izrazima, sintaktičkim pa i stilističkim i metričkim oblicima koji se samo kod njega i samo jedamput sreću. S druge strane, neke sasvim obične reči, izrazi i oblici, za koje nije moguće da ih Homer nije poznao, nisu kod njega upotrebljene. Za jedan manji deo njih moglo se desiti da ih on slučajno nije upotrebio, a drugi, veći deo, nije mogao upotrebiti jer su bili takvoga metričkog oblika da se nisu lako mogli uklopiti u njegov stih¹.

Možda se slučajno desilo što su reči βρέφος (Ψ 266), τράγος (ι 239) i τρώγω (Ζ 60) upotrebljene samo po jedamput u Homera iako su sve tri vrlo česte u docnijem grčkom jeziku². Βρέφος je, osim toga, u jednom značenju koje docnije, u atičkome, nije obično i umesto kojega se onde normalno upotrebljava reč ἔμβρυον. I obratno, reč ἔμβρυον je kod Homera upotrebljena u onom značenju koje inače ima reč βρέφος; vid. stih-formulu πάντα κατὰ μοῖραν, καὶ ὕπ' ἔμβρυον ἦκεν ἐκάστη, koji je tripata ponovljen u Odiseji (ι 245; 309 i 342)³. Iako je βρέφος samo jedamput upotrebljeno kod Homera, pravi hapaks predstavlja reč ἔμβρυον, jer se ova u značenju „mlado, mladunče“ javlja samo kod njega i samo u navedenom stihu-formuli. Takav jedan hapaks po svome značenju predstavlja i πρόβασις „stoka (koja hoda)“ u β 75 u izrazu κειμήλιά τε πρόβασίν τε, koji sam već citirao u jednom mom ranijem prilogu⁴. Reč πρόβασις je, inače, u kasnijem grčkom jeziku, kao glagolska imenica od προβαίνω „hodati napred, nastupati“, u normalnoj upotrebi. Sličan je hapaks i βοτόν „stoka (koja pase)“

¹ Vid. P. Chantraine, *Grammaire Homérique*, tome I, Paris 1948, str. 95

² Tu mislimo pre svega na atički dijalekat i na Κοινή.

³ Reč βρέφος nije kod Aristotela ni jedamput upotrebljena, kao što se može videti iz Bonitzova *Indexa*, a ἔμβρυον je onaj tehnički termin koji Aristotel upotrebljava u značenju koje βρέφος ima kod Homera. Ovu neobičnu upotrebu reči βρέφος i ἔμβρυον kod Homera zapazio je učenik Eustacije i izrazio ovim rečima (u svome komentaru uz pomenuto mesto iz Ilijade p. 1299, 43 ss): Τὸ δὲ βρέφος ἡμίονον κύνεουσαν δηλοῖ μὲν τὸ ἐγκυμονοῦν, ἀσινῆθως δὲ βρέφος εἶπεν ἐπὶ ἐμβρύου, ἔμβρυον γὰρ τὸ ἐντὸς βρύον ἥτοι αὐξόμενον κατὰ τὸ καὶ τε βρύει ἀνθίσιν. ἐν δὲ γε τῇ Ὀδυσσεΐα τὸ ἀνάπαλιν ποιεῖ ἐν τῷ ὕπ' ἔμβρυον θῆκεν ἐκάστη. Τὸ γὰρ ἔμβρυον ἐκεῖ ἀντὶ τοῦ βρέφους ἔλαβε...

O upotrebi reči βρέφος = ἔμβρυον vid. W. Bauer, *Griech.-Deutsches Wb. zu den Schriften des NT.*³, Berlin 1937, s.v. βρέφος.

⁴ Vidi moju belešku „Κειμήλιον: *κεῖμα = *θεμήλιον: θέμα“ u Ž. A. XVI str. 349.

u obliku βοτοῖσι (Σ 521) koji su neki prepisivači (a možda i rapsodi) predavali kao βροτοῖσι, verovatno zato što im je i oblik i značenje tog hapaksa bilo nepoznato⁵.

ΕΛΩΡΑ, ΕΛΩΡΙΑ

Kao što sam rekao, kod Homera se sreću i gramatički oblici, nominalni i verbalni, koji predstavljaju ἄπαξ λεγόμενα. Takav jedan hapaks je i oblik ἔλωρα u Σ 93, plural od ἔλωρ „plen“. Kod Homera je samo oblik singulara ἔλωρ u normalnoj upotrebi. I pluralni oblik ἐλώρια (u A 4) je tipičan hapaks. Obično se smatra da je ἐλώρια po svome značenju isto što i ἔλωρα⁶. Međutim, po svome obrazovanju, ἐλώρια je proširena osnova ἔλωρ- posesivnim sufiksom -ιο- (-ia za nom. i akuz. plurala), dokumentovana samo u tom pridevskom obliku, dok se njegov paronim πελώριος, izveden istim posesivnim sufiksom od osnove πελωρ-, nalazi u normalnoj upotrebi kod Homera. Homerovi oblici πέλωρος i πέλωρα (kao i Hesiodov πελώρη) predstavljaju sinkopirane nenormalne oblike prideva πελώριος. Πέλωρ ima, osim toga, i heteroklitične oblike: gen. sing. πελώρου u izrazu δεινοῖο πελώρου, koji se odnosi, kao apozicija, na strašnu Gorgonu, i nom. plur. πέλωρα u sličnom izrazu δεινὰ ili αἰνὰ πέλωρα⁷. Dok su πέλωρ i πελώριος (sa sporednim oblicima πέλωρος, πελώρου, πέλωρα) u normalnoj upotrebi kod Homera, njegov paronim je normalan samo u obliku ἔλωρ, a oblici ἔλωρα i ἐλώρια predstavljaju ἄπαξ λεγόμενα. Osim toga je plural ἔλωρα u Σ 93 (Πατρόκλιοιο δ' ἔλωρα Μενoitιάδεω ἀποτείση) u čudnoj upotrebi i značenju, jer Patroklovo telo nije postalo plen (a još manje „plenovi“) ni Hektora ni grabljivih životinja. Na ovom bi mestu ἔλωρα trebalo da označava prosto ubistvo⁸

⁵ Reč βοτόν je ustvari poimeničeni glagolski pridev od glagola βόσκω, kao i πρόβατον za oznaku sitne stoke od spomenutog glagola προβαίνω, kao što su i βροτός i θητός.

⁶ Singular ἐλώριον je ustvari rekonstrukcija od Hom. ἐλώρια; po svome obliku liči na deminutivsko obrazovanje, ali nije ni on ni slični Homerov oblik plurala οἰκία nikakav deminutiv. Poslednji je ponekad tako shvatan, ali se, po svoj prilici, i kod njega radi o posesivnom obliku οἰκία (scil. δώματα), a akcenat je premešten verovatno u doba helenizma, kada su neki gramatičari i Homerovi shilijasti verovali da je to deminutiv od οἶκος; v. moju belešku OIKIA (scil. ΔΩΜΑΤΑ) u Ž. A. XV str. 288.

Što se tiče kasnijeg prideva Ἐλώριος odn. Ἐλώριος, moramo se podсетiti da je to posesiv odn. etnikon od toponima (i hidronima) Ἐλωρος odn. Ἐλωρος; v. Pape—Benseler, *Wb. d. griech. EN*, s. v. Ἐλωρος. Oblik ἐλώριος je osim toga poznat iz grčkoga i kao supstantiv za oznaku jedne vodene ptice.

⁷ Vid. E 741, λ 634 u izrazu Γοργείη(ν) κερφαλῆ(ν) δεινοῖο πελώρου gde je δ. π. jedna neobična apozicija uz posesivni pridev Γοργείη(ν), koji je shvaćen kao posesivni genitiv Γοργεύς (cf. x 168, gde je δ. π. običan posesivni genitiv uz πόδας, a odnosi se na jednog ogromnog jelena. U B 321 se δεινὰ πέλωρα odnosi na strašna znamenja bogova, a u x 219 αἰνὰ πέλωρα odnosi se na ljude koje je čarobnica Kirka opčinila i pretvorila u životinje.

⁸ Upor. srpskohrv. prevod toga stiha u Maretićevu prepevu:

I tim ne plati smrt Patròkla, Menètiju sina.

ili u prepevu M. N. Đurića:

i tim ne otkaje smrt Patrokla, Menetiju sina.

odn. smrt te stoji um. reči φόνος ili θάνατος odn. κῆρ. Da se ovde još od davnina osećao problem, može se videti iz Ameis—Hentzeova *Anhang*-a uz Σ 93. Ali tradicija i konservativizam učinili su svoje. Ostao je tekst onakav kako su nam ga preneli stari aedi: svi rukopisi bez izuzetka na ovom mestu beleže δ' ἔλωρα (odn. ΔΕΛΩΡΑ) iako je i formalno (oblik ἔλωρα kao ἀπαξ u pluralu!) i sadržajno (ἔλωρα = φόνον ili = θάνατον odn. = κῆρα!) teško prihvatljiv. Ovo bi ujedno bio i konkretan primer jednoga „izlišnog“ ἀπαξ⁹. Tu bi zaista čovek došao u iskušenje da posumnja u autentičnost oblika ἔλωρα na onom mestu i da pretpostavi da je originalan Homerov tekst mogao glasiti malo drukčije. U datom slučaju radi se ne samo o obliku ἔλωρα već o pojmu ἔλωρ uopšte koji u onakvu kontekstu nije na svome mestu. Reč κῆρα odn. metrička celina δὲ κῆρα um. predatoga δ' ἔλωρα sadržajno bi sasvim dobro odgovarala, a ni formalno, t.j. metrički, ne pravi nikakve teškoće. Kad bismo pretpostavili da je u arhetipu tekst bio malo nejasan, a radi se samo o slogu κη, koji je mogao biti pogrešno pročitani, mi bismo se lako opredelili za konjekturu δὲ κῆρα. Imenica κῆρ je inače u normalnoj upotrebi kod Homera. Ovo postaje utoliko verovatnije što je Ahil u svojoj drugoj replici majci Tetidi (od Σ 98 — 126) dvaput upotrebio istu reč κῆρ, prvi put o sebi a drugi put o Heraklu, kao što se vidi iz samoga teksta:

.....

Σ 114

νῦν δ' εἴμ', ὄφρα φίλης κεφαλῆς ὀλετῆρα κυρίω
 "Εκτορα· κῆρα δ' ἐγὼ τότε δέξομαι, ὅππότε κεν δῇ
 Ζεὺς ἐθέλῃ τελέσαι ἥδ' ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.
 οὐδὲ γάρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα.

Iz daljega se teksta ovoga pevanja vidi da Hektorov plen nije postao Patroklo već samo Ahilova oprema koju je Patroklo imao na sebi; ali onde još niko nije pomislio da se ἔλωρα odnosi na Patroklovu odn. Ahilovu opremu i svi se slažu da se ἔλωρα odnosi na Patroklovo ubistvo odn. smrt.

ΝΕΠΟΔΕΣ

U gore navedenom stihu B 114 oblik ὀλετῆρα je i opet jedan Homerov ἀπαξ, koji je, međutim, sasvim jasan i na svom mestu i po svome značenju i sa metričke strane, što se ne bi moglo reći za νέποδες. U Odiseji (δ 404) tuljani (φῶκαι) su bliže označeni kao νέποδες καλῆς ἁλοσύδνης. Reč νέποδες je na ovom mestu jedan ļod težih Homerovih hapaksa koji je različito shvatan i dodanas nije dobio ni svoje sigurno objašnjenje ni svoju etimologiju, pa ni njegovo značenje nije konačno

I latinski prevod u izdanju A. Firmin—Didota iz 1881. godine beleži:

Patroclumque ob interfectum poenas Menoetiaden dederit.

⁹ Iako ova aluzija na Glavičičev pasus u Ž. A. XVI 84 („... nije — mislim — poželjno povećavati broj ἀπαξ εἰρημένα“) nije adekvatna, jer on sigurno nije mislio na tradicionalne hapakse kako su nam ih rukopisi Homerovih pesama sačuvali, nego na nove hapakse koji se predlažu u konjekturama, kao što je bilo i naše παστὰ, ipak se dešava da je i u Homera poneki poznati hapaks možda na izgled to a u stvari pogrešno predat ili dopunjen tekst.

utvrđeno. Neki su ga shvatili kao složenicu od νέω i πόδες, kao oznaku tuljana kojima noge služe za plivanje¹⁰; drugi su ga povezivali sa latinskim *nepotes* koji slično zvuči pa su mislili da i Homerova reč na onom mestu isto znači t.j. ἀπόγονοι odn. τέκνα „potomstvo“¹¹. Razumljivo je što je za Grke iz helenističke i rimske epohe, kada je latinski jezik postao državni i za krajeve u kojima su živeli Grci, reč bila dovođena u vezu sa lat. *nepotes*. Docnije su i neki lingvisti XIX-og i XX-og veka prihvatili ovu etimologiju¹², ali je, pri svem tom, za novije filologe i lingviste reč νέποδες ostala etimološki nejasna¹³.

Po svom spoljašnjem izgledu kao da je reč νέποδες, u svom drugom delu, složena od -ποδες, a u prvom delu νε-, koji je ranije povezivan sa glagolskom osnovom νε- „plivati“, kao da je onaj pretpostavljeni oblik negativne partikule pred konsonantom, koji pred vokalima glasi νη- odn. νω- (zavisno od toga da li sledeći element počinje sa α, η, ε ili sa ω, ο). Νέποδες bi, prema tome, bilo isto što i ἄποδες, pa bi označavalo životinju koja se ne služi nogama, jer zapravo i nisu noge kraci kojima ona pliva. To su ustvari zakržljale noge kojima se tuljan vrlo teško kreće po suvu, kao što se vidi i iz Aristotelovih opisa ove životinje¹⁴. Prema tome, Homerov izraz νέποδες καλῆς ἄλοσῦδνης mogao bi označavati tuljane, ove neobične morske sisare, koji umesto nogu imaju nespretne patrljke koji odlično služe u vodi, za plivanje, ali se ne mogu upotrebiti na suvu kao noge za hodanje, te životinje izgledaju kao da imaju osakaćene noge¹⁵. Genetiv καλῆς ἄλοσῦδνης je onde običan posesivni koji obeležava ove životinje kao sopstvenost „lepe morske nimfe“ t.j. morske boginje Amfitrite. Tuljani sakatih — „neveštih“ — nogu bili bi, dakle, ne potomstvo lepe boginje, nego njena svojina; oni njoj pripadaju¹⁶. Ceo bi izraz na onom mestu bio ustvari poetska perifraza um. prideva ἄλλαι „morski“, čime bi tuljani bili obeleženi kao morske životinje.

Treba ovde reći da su svi oni lingvisti koji misle da je Homerov oblik νέποδες grčki pandan latinskom *nepotes*, sanskr. *napatah* itd.,

¹⁰ To je stara Apolonijeva etimologija koju je prihvatio i Hesihije; vid. Apoll. Soph. s.v. νέποδες, Ἀπίων ἄποδες ἢ νηζίποδες ἢ ἀπόγονοι. Τὸ μὲν οὖν ἄποδες, ψευδός· ἔχουσι γὰρ πόδας αἱ φῶκαι, τὸ δὲ ἀπόγονοι παρὰ κ(ρ)οῦς μα τῶν νεωτέρων ποιητῶν.

¹¹ Značenje odn. glosa bila je poznata još iz doba helenizma, a etimologiju u vezi sa lat. *nepotes* i staroind. *napatah* prvi je postavio G. Curtius (*Grdz.* str. 267; 537) koju su kasnije prihvatili mnogi poznati filolozi, a među njima i G. Meyer, A. Vaniček, H. Ebeling i u poslednje vreme O. Szemerényi (*Syncope in Greek and Indo-european...*, Naples 1964, str. 152).

¹² Pored navedenih u nap. 11 treba svakako spomenuti Osthoffa, Ficka, Brugmann i E. Scwyzera (*Griech. Gramm.* I, 431 fusn. 3).

¹³ J. B. Hofmann i H. Frisk u svojim etimološkim rečnicima grčkoga jezika, s. v. νέποδες.

¹⁴ Vid. niže fusnote № 21—23.

¹⁵ Upor. Aristotelov tekst kod fusn. 21.

¹⁶ Tako je Homerov tekst shvatio i Eustacije u svome komentaru uz navedeno mesto iz Odiseje (p. 1502, 34 ss.: Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι ὡς κτῆμα τῆς Ἀλοσύδνης αἱ φῶκαι πλάττονται, εἴτε φῶκας Ἀλοσύδνης αὐτὰς ἀναγνώσει τις, εἴτε νέποδας Ἀλοσύδνης).

među koje spada i G. Curtius¹⁷, a danas još i J. Pokorný¹⁸, u zabludi kada veruju da bi jedan termin iz oblasti rodbinskih odnosa staroga patrijarhalnog društva mogao biti upotrebljen kod Homera u „figurativnom“ značenju za tuljane. Kada se uz to pozivaju i na Eustatija, kao što je to učinio i H. Frisk¹⁹, onda to može ličiti gotovo na dezinformaciju, ukoliko se ne radi o ponavljanju neproverenih citata iz druge ili treće ruke²⁰. Istina je da je Eustatije citirao i to značenje u objašnjenju što ga je dao za Homerovu reč νέποδες, ali kao poslednje u koje on zapravo nije verovao jer ga predaje sa izvesnom dozom ironije: „τινὲς δὲ ἡρέσθησαν τρόπῳ συγγενικῷ οὕτω φρασθῆναι. νέποδες γὰρ φασὶ θालάσσης αἰ φῶκαι, ὃ ἐστὶ τέκνα. νέπους γὰρ κατὰ τινὰ γλῶσσαν ὁ ἀπόγονος“.

Za nas i za samu stvar je mnogo interesantnije i važnije za koje se značenje Eustatije opredelio, kako on shvata i tumači spomenuti Homerov izraz: νέποδες δὲ αὐται, οὐ κατὰ τοὺς ἰχθύας ὡς ἄποδες ἀλλ' ὡς ὀλιγόποδες ἥτοι μικρόποδες καὶ διὰ τοῦτο ἐγγὺς τῶν ἀπόδων. καὶ ἐπιπολάζει τοιοῦτον στερήσεως εἶδος καὶ παρὰ τοῖς Λυκίοις μέχρι καὶ νῦν. οἱ χελιδónας τινὰς ὧς οἱ ἰδιῶται πετροχελιδónας φασίν, ἐκεῖνοι καλοῦσιν ἄποδας, οὐ διὰ παντελῆ στερήσιν ποδῶν ἀλλ' ὀλιγότητα ἥτοι σμικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ὀλιγότητος λέγεται. τινὲς δὲ νέποδας φῶκας φασὶ παρὰ τὸ ποσὶ νέειν ὃ ἐστὶ νήχεσθαι. ἵνα εἴεν φῶκαι νηξίποδες... Kao što se vidi iz citata, Eustatije se ovde sasvim jasno opredelio za etimologiju νέποδες = ἄποδες, dakle νε + ποδες, pri čemu je naglasio da značenje ἄποδες ne treba shvatiti doslovno, nego onako kao što je ovaj izraz upotrebljen za jednu vrstu lastavica, koja je inače poznata pod opštim imenom πετροχελιδόνες, ne zato što nemaju uopšte nogu, nego što su im noge slabe odn. kratke. I autor velikoga etimološkog rečnika (Ἑτυμολογικὸν Μέγα) među prvim je usvojio onu istu etimologiju za koju se docnije zalaže i Eustatije: Νέποδες: οἱ ἰχθύες. παρὰ τὴν ΝΕ στερήσιν καὶ τοὺς πόδας, οἱ ποδῶν ἐστερημένοι: καὶ ὅτε τίθενται ἐπὶ ἀπογόνων (ms. ἀπόδων γενῶν), ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν βρεφῶν τῶν μήπω τοῖς ποσὶ κεχρημένων. Tako je postupio i sastavljač prvoga grčkog *Thesaurus*-a čuveni Henricus Stephanus, kada je na prvom mestu naveo ovo isto značenje i etimologiju: „Νέπους, οδος, ὁ Pedibus carens, Cui pedes nulli sunt, i. q. ἄπους; quale est genus τῶν ἐρπετῶν καὶ νηκτῶν: ut φῶκαι νέποδες ap. Hom. [1. infra cit.]. Et Epigr. [Pauli Sil. Anth. Pal. I, 60,7]: ὁστέα δ' αὖ νεπόδων, Piscium; nam piscibus pedes non sunt, verum pinnae potius et cirri, quae brachiorum vicem gerunt. [Theognost. Can. p. 94,22: Νέπους δ' ἐστερημένος ποδῶν. Alia exx. v. infra.] Hesych. vero νέποδες exp. νηξίποδες, qui natando gradiuntur, quemadmodum et schol. Homeri

¹⁷ U svome priručniku *Grundzüge d. griech. Etymologie*⁵, str. 255s. Upor. fusn. 11.

¹⁸ *Idg. etym. Wb.*, s.v. *nepot-* itd. (str. 764).

¹⁹ *Griech. etym. Wb.*, s.v. νέποδες.

²⁰ Još je G. Curtius (l.c.) i H. Ebeling (*Lex. Hom.*, s.v.) citirao Eustatija 1502,36 ne spominjući ni reči šta je isti Eustatije pre toga kazao.

νέποδες φῶκαι exp. non solum ἄποδες, verum etiam αἱ διὰ τοῦ νήχεσθαι τὴν πορείαν ποιοῦμεναι, Tunc autem derivatum fuerit a νέω idem significante cum νήχομαι No, Nato . . .“

Spomenuti Hesihije zabeležio je ustvari 4 glose od kojih je prva i najglavnija: 1. νέποδες· νηζίποδες. τὸ γὰρ ἄποδες ἀποδιδόναι ψεῦδος· ἔχουσι γὰρ πόδας αἱ φῶκαι νέποδες 2. νεπόδων· νηζιπόδων ἰχθύων 3. νήποδες· ἰχθύες i 4. νήπους ἢ νήποδας· ἀνυπόδετους. U vezi sa poslednjom je i njegova glosa νηδύπους· ἀνυπόδετος u kojoj se može nazreti reč νηλίπους = ἀνυπόδετος. Poslednja bi bila složena od νε-, ἥλιψ i πούς: ν[ε]-ηλι[πο]-ποδ-ς (cf. J. B. Hofmann, s.v. νήλιπος i H. Frisk, s.v.). Kod prve Hesihijeve glose je stav koji nalazimo i kod Apolonija u njegovu Hom. rečniku s.v. νέποδες ἄποδες ἢ νηζίποδες ἢ ἀπόγονοι. Τὸ μὲν οὖν ἄποδες ψεῦδος· ἔχουσι γὰρ πόδας αἱ φῶκαι, τὸ δὲ ἀπόγονοι παράκ(ρ)ουσμα τῶν νεωτέρων ποιητῶν. Ovo je bilo potrebno navesti da bi se bolje razumelo insistiranje Eustatija na prvom značenju i citiranje naziva ἄποδες za onu vrstu lastavica koje se inače zovu πετροχελιδόνες. U odbranu značenja νέποδες = ἄποδες ustali su i drugi filozozzi, kao što je Bern. Martin u *Var. Lect.* koga je citirao izdavač Hesihijeva rečnika J. Alberti iz 1766. god. (iz Lajdena) u 24. fusnoti: „Ita *Phocae dicuntur*, non quod non habent pedes, sed quia, dum natant et in aquis degunt, non videntur ullos habere“.

I neke novije lingviste buni i sprečava da prime staru etimologiju i značenje, prvo zato što tuljani nisu „bez nogu“ (tako, valjda, treba razumeti Friskovo „Gegen ‘fußlos’ spricht außer sachlichen Gründen auch...“ a zatim što partikula νε- „nicht-, un-“ nije u grčkom dokumentovana. Međutim, ono „aus sachlichen Gründen“ kako je Frisk (*Gr. et. Wb.*, s.v.) formulisao, stvarno ne stoji ako prihvatimo objašnjenje koje je dao Eustatije: da ne traba doslovno shvatiti značenja ἄποδες nego kao ὀλιγόποδες odn. μικρόποδες. Ipak je karakteristično što noviji lingvisti nigde ne spominju ovo Eustatijevo tumačenje. Mi ne verujemo da je to urađeno namerno: da se „dezinformiše“ naučna javnost, koliko po inerciji, pri čemu se jedamput navedeno mesto kod nekog „autoriteta“ bez proveravanja, bez obraćanja dovoljno pažnje na ceo tekst, ponavlja od strane drugih, docnijih jednomišljenika

Važnija za novije lingviste je „činjenica“ što se negativna odn. privativna partikula νε- ne javlja ni u jednoj grčkoj reči u ovom svome prvobitnom obliku, iako je poznato da je njen oblik νη- izveden upravo od νε- i sledećeg vokala (najčešće) α ili (rede) η odn. ε, kao i oblik νω- od prvobitnog νε- i sledećeg ω odn. ο, kao što se vidi iz sledećih primera: νήνεμος, -μήη (< *νε-ἄνεμος, -μία), νηκουστέω (< *νε-ακουστέω) denom. iz νήκουστος (< *νε—ἄκουστός), νήγρετος (< *νε—ἐγείρω), ἰνῆλής, νηλεής (< *νε—ἔλεος), νωδός (< *νε-ωδός), νώνυμος (< *νε—ωνυμ-ος), νωθής (< *νε—ῥθομαι), νωλεμής (< *νε—ολεμο-); cf. još νήλιπος (< *νε—ηλιπο-), νῆστις (< *νε-ἔδομαι) i dr. Oblik νη- je docnije, po analogiji, prenet i na reči

koje su počinjale konsonantom: νηκερδής (< νη — κέρδος), νηπενθής (< νη — πένθος), νηποινεί (< νη — ποινή), νήκεροι (νη — κέρας) i sl.

Da li bi zaista bila nepremostiva smetnja to što u grčkom jeziku nije kod nijedne druge reči zabeležen oblik νε-, koji se u svakom etimološkom rečniku grčkog jezika nalazi upravo kao pretpostavka i koji je mogao negde u grčkom jeziku postojati i biti zabeležen, pa makar to bio i jedan jedini primer? Zar u Homerovu jeziku nema drugih reči koje po svome starinskom obliku predstavljaju jedinstvene primere? Zar akuz. sing. Ζῆνι βῶν nisu takvi jedinstveni oblici koji su se mogli očekivati i u grčkome kada se znaju odgovarajući oblici staroind. *Dyām* i *gām* i lat. *diēm* (iz **diēm*; cf. *Diespiter* i *Juppiter*, gde je nom. *dies* naknadno izveden iz akuz.). A zar nije sasvim prirodno što se ti starinski grčki oblici nalaze upravo kod Homera? Ako se, dakle, kod Homera naiđe na oblik νέποδες koji su stari shvatili kao izvedenicu od reči πούς, ποδός sa negat. prefiksom odn. privativnom partikulom νε-, i ako još znamo da se Homerova reč νέκταρ najlakše da objasniti kao izvedenica od jedne osnove κτερ-, κτορ-, κταρ- (od **kti-*; cf. κτέρεα, κτερεῖζω, διά-κτορος, Πολύκτωρ), jer je njeno izvođenje od *νεκ-ταρ (< νέκυσ i τείρω) „den Tod überwindend“ formalno slabije. νε- je kod Homera moglo doći i iz metričkih razloga na tom mestu, pa bi ga Homer možda izmislio i stvorio i da nije ranije postojalo. Kod njega se ne jedamput kratki slogovi tretiraju kao dugi; i obratno, kada je to nužno, i dugi se mogu skratiti (v. o ovome VII glavu kod P. Chantraine, *Grammaire Homérique*, I. Paris 1948, § 46, str. 105—112). Zar to ne potvrđuju i Homerovi oblici νέα, νεός, νέες, νέεσσι pored normalnih νῆα, νῆός, νῆες, νῆεσσι? Ili oblik ἄρτιπος (u I 505, θ 310) um. očekivanog ἀρτίπους koji se ne bi mogao uklopiti u daktilski heksametar? Ovde treba zabeležiti da je ἄρτιπος, ustvari, antonim izraza ἔπους (odn. νέπους) upotrebljen kao epitet boga Aresa i boginje Ate koji ih obeležava kao bića zdravih, jakih nogu. Međutim, njegov antonim kod Homera glasi ἥπεδανός (θ 311) kao epitet boga Hefajsta koji ima slabe, sakate noge. Ako je partikula νε-, u obliku νέποδες, normalna za najstariji sloj grčkoga jezika, makar to bio i „pragrški“, zašto bi je Homer morao izmisliti? Zašto pretpostavljati da je Homer ne poznaje?

Karakteristično je svakako tumačenje Homerovih sholijasta, helenističkih gramatičara i glosografa koji su νέποδες shvatili kao izvedenicu od πούς sa negativnim prefiksom νε-. Mi ne znamo od kada to tačno datira, ali je po svoj prilici vrlo staro, verovatno starije od helenističkih homerologa, ako ne i od samog Aristotela. Poslednji je svakako znao da tuljani (φῶκαι) imaju noge, ali je jasno pokazao o kakvim se nogama radi: ἔχει τοὺς πόδας κεκολοβωμένους, ὥσπερ πεπηρωμένον τετραπόουν²¹ ili... τῷ δὲ σχήματι παρὰ πλῆσιον — scil. οἱ πόδες — ταῖς τῶν ἰχθύων οὐραῖς²² ili οὐ δύναται — scil. ἡ φῶκη — ἀπερεῖδεσθαι

²¹ Aristot., *Hist. anim.* I 1 (487b 23); II 1 (498a 31); cf. *De part. anim.* IV 13 (697b 4); II (657a 22); *De incessu anim.* 19 (714b 12).

²² Id., *Hist. anim.*, II 1 (498a 32—b2); *De part. anim.* IV 13 (697b 5).

τοῖς ποσίν, συνάγει καὶ συστέλλει ἑαυτήν, κατάντη φέρεται ἀλλ' οὐ βαδίζει, κινεῖται ὁμοίως οἷον εἴ τις ἀποκόψει τῶν ὑποπόδων τὰ σκέλη²³. Što se tiče značenja reči νέποδες odn. njegova sinonima ἄποδες, koje je najbolje objasnio (upravo u vezi sa Homerovim tekstom) solunski učeni episkop Eustatije, treba reći da se ono u potpunosti slaže s onim što je Stagiranin zabeležio u vezi sa značenjem reči ἄπους:

ἄπουν λέγεται καὶ τὸ μὴ ἔχειν ὅλως πόδας καὶ τὸ φαύλους²⁴ ili τῶν ὀρνίθων εἰσὶ τινες κακὸποδες, οἳ διὰ τοῦτο καλοῦνται ἄποδες²⁵ ili οἱ ἄποδες, οὓς καλοῦσι τινες κυψέλους.²⁶

Homerov νέποδες je, prema tome, epitet uz φῶκαι, iako je u tekstu iza subjekta, a ne apozicija, te je genitiv καλῆς Ἀλοσύδνης posesivni i odnosi se na φῶκαι. Epitetom νέποδες je Homer obeležio tuljane kao životinje koje imaju slabe noge i koje se nespretno kreću na suvu, kaošto je, obratno, epitetom ἄρτιπος, koji smo maločas naveli, obeležio Aresa i boginju Ate kao božanstva koja imaju zdrave, jake noge).

BΩN, ZHN, NAN (= NHN)

Zanimljiv je hapaks βῶν u H 238, kako beleži većina Homerovih rukopisa prema Aristarhovu čitanju²⁷. To je najstariji oblik akuz. sing. od βοῦς (<*βους: staroind. *gāuh*) koji odgovara staroind. akuz. sing. *gām*. Oblik βῶν je dokumentovan i docnije kod Teokrita²⁸, kod kojega je posvedočen i jedan nom. sing. βῶς (kao dorski), koji je, svakako docnije, bio izveden od akuz. sing. βῶν (<*gṵōm < *gṵōum), ovaj je istoga tipa kao i akuz. sing. Ζῆν²⁹, dokumentovan kod Homera na kraju stiha ispred sledećeg vokala (Θ 206 Ξ 265, Ω 331) i uvek iza epiteta εὐρύοπα. Oblik je u rukopisima obeležen, prema Aristarhu, apostrofom Ζῆν' kao da je apokopiran od Ζῆνα. Međutim, kao i kod βῶν = *gām*, tako i kod Ζῆν = *Dyām* (<*Dīem < *Dīeum) imamo prastare oblike akuz. sing. od jednosložnih diftonški osnova kod kojih je u akuz. sing. dugi diftong *ou, eu* ispred nazalnog sufiksa odn. nastavka akuz. -m uprošćen gubljenjem drugog dela diftonga t.j. elementa *u*. Tragovi toga nalaze se i u lat. *diēm* (>*diēm) = *D(i)yām*; cf. *rēm* (<*rēm < *rēim) = staroind. *rām* (ali nom. sing. *rāh*); od akuzativa singulara su u latinskom naknadno obrazovani nomm. sing. *dies* i *res* i cela jedna fleksija, latinska 5. deklinacija; v. A. Meillet — J. Vendryes, *Traité de Grammaire comparée des langues classiques*, Paris 1927, §§ 712, 718.

²³ Id., *Hist. anim.*, VII 12 (567a 8); *De incessu anim.*, 19 (714b 12).

²⁴ Id., *Metaphys.*, IV 22 (1022b 35); *De anima*, II 10 (422a 29).

²⁵ Id., *Hist. anim.*, I 1 (487b 24, 29).

²⁶ Id., *De mot. anim.*, 30 (618a 31).

²⁷ Vid. K. F. Ameis, *De Aeolismo Homérico*, Halle 1865, str. 24; cf. Ameis—Hentze, *Anhang zu Homers Ilias*, uz stih. H 238; P. Chantraine, *Gramm. Hom.* str. 6 i naročito 226.

²⁸ *Idyll.* XVII 27.

²⁹ Vid. A. Meillet—J. Vendryes, *Traité de grammaire comparée des langues classiques*², Paris 1927, str. 452 (§ 718), 453 (§ 719) i 455.

Ovde je nužno zadržati se i na tzv. dorskim oblicima $v\tilde{\alpha}z$ i $v\tilde{\alpha}v$ koji su dosad ostali nedovoljno objašnjeni³⁰. Svedočanstvo Stefana Vizantinca (s.v. Κατάνη) da su Dorci govorili $v\tilde{\alpha}v$ um. $v\alpha\tilde{v}$ je dragoceno, a objašnjenje koje čitamo kod E. Schwyzera³¹ da je oblik mogao nastati od akuz. sing. $v\tilde{\alpha}\alpha$ ($> *v\tilde{\alpha}F\alpha$) dodavanjem još jednoga nastavka $-v$ po analogiji dato je pod upitnikom. Nom. sing. $v\tilde{\alpha}z$ je mogao biti obrazovan naknadno na osnovu akuz. $v\tilde{\alpha}v$, a ovaj je, prema našem mišljenju, najstariji oblik akuz. sing. ove jednosložne diftonške osnove sa dugim vokalom u njoj, od jednoga $*n\tilde{a}m$ (od prvobitnoga $*n\tilde{a}um$) na isti način kao i $*D\tilde{\alpha}ēm$ i $*g\tilde{w}ōm$ od $*D\tilde{\alpha}ēum$ i $*g\tilde{w}ōum$. Ako je ovde i staroindiski izgubio prvobitni oblik akuz. sing. $*n\tilde{a}m$ i zamenio ga mlađim oblikom $n\tilde{a}vam$, dobijenim po analogiji od osnove $*n\tilde{a}v$ - odn. od genetiva $n\tilde{a}v\acute{a}h$ i ostalih kosih padeža, ne znači da je i grčki morao, u svim svojim dijalektima, izgubiti najstariji akuz. $*n\tilde{a}m$ koji, ustvari, upotpunjuje grupu starih akuzativa singulara od jednosložnih dugih diftonških osnova $\beta\tilde{\omega}v$: $\beta\tilde{\omega}z$ ($< *β\tilde{\omega}uz$) = $Z\tilde{\eta}v$: $Ze\tilde{u}z$ ($< *Z\tilde{\eta}uz$ $< *D\tilde{\alpha}ēus$) = $v\tilde{\alpha}v$: $v\alpha\tilde{u}z$ ($< *v\tilde{\alpha}uz$ = $v\tilde{\eta}z$), kao i u staroind. $g\tilde{a}m$: $g\tilde{a}uh$ = $D(i)y\tilde{a}m$: $D(i)y\tilde{a}uš$ = $*n\tilde{a}m$ ($n\tilde{a}vam$): $n\tilde{a}uh$ = $r\tilde{a}m$ ($r\tilde{a}yam$): $*r\tilde{a}ih$ = ($r\tilde{a}h$): odn. u lat. $diem$: $*dieus$ ($f\tilde{u}$ - $piter$) = rem : $*reis$ (res) = $*bom$ ($bovem$): $*bous$ (bos)³². U latinskom je $*n\tilde{a}us$ prešlo potpuno u i -osnove: $navis$, a bos i $bovem$ su mlađi i, po svojoj prilici, nelatinski oblici. I u staroindiskom su oblici $r\tilde{a}h$ um. $*r\tilde{a}ih$ i $n\tilde{a}vam$ um. $*n\tilde{a}m$ mlađi, dobijeni po analogiji od kosih padeža, kao i lat. bos , $bovem$, $navis$ i $navem$, $dies$ i res , pri čemu su $bovem$, $navem$ i $navis$ izvedeni od kosih padeža $bovis$, $bovi$, $boves$, odn. $navis$, $navi$, $naves$; bos je mogao nastati na osnovu jednoga (iščezlog) akuz. $*b\tilde{ō}m$, kaošto je i $dies$ nastao iz staroga akuz. $diem$; nom. res je mogao nastati na dva načina, ili kao $dies$ i staroind. $r\tilde{a}h$, iz staroga akuz. rem ³³, ili uprošćavanjem staroga diftonga $ēi$ preko ei u $ē$ iz $*reis$.

Kaošto su u latinskom nomm. sing. $dies$ ($Dies-piter$), res i bos nastali iz akuz. $*diēm$ ($> diēm$), $*rēm$ ($> rēm$) i $*bōm$ (um. $*vōm$, iz $*g\tilde{w}ōm$, oba oblika su samo rekonstrukcije), tako su i u grčkom nomm. sing. $\beta\tilde{\omega}z$, $Z\tilde{\eta}v$ i $Z\tilde{\eta}z$ odn. $Z\tilde{\alpha}v$ i $Z\tilde{\alpha}z$ (gen. $Z\tilde{\alpha}v\tau\tilde{o}z$), pa i „dorsko“ $v\tilde{\alpha}z$ od akuz. $\beta\tilde{\omega}v$, $Z\tilde{\eta}v$ (odn. $Z\tilde{\alpha}v$), $v\tilde{\alpha}v$. Međutim, u atičkom je od starog nom. sing. $v\alpha\tilde{u}z$ obrazovan i akuz. $v\alpha\tilde{v}$, pošto su postojali slično izvedeni oblici (od osnove $v\alpha u$ -) u pluralu dativ $v\alpha u\sigma\tilde{t}$, akuz. $v\alpha\tilde{u}z$ i jedan stari instr. $v\alpha\tilde{u}\phi\tilde{t}$. U jonskom je od kosih padeža $v\tilde{\eta}\acute{o}z$ (at. $v\epsilon\acute{\omega}z$), $v\tilde{\eta}\tilde{t}$, $v\tilde{\eta}ez$, $v\tilde{\eta}\tilde{\omega}v$ (at. $v\epsilon\tilde{\omega}v$) du. $v\tilde{\eta}\tilde{o}iv$ obrazovan i akuz. $v\tilde{\eta}\alpha$ odn. $v\epsilon\acute{\alpha}$ (kod Homera); prema $v\tilde{\eta}\alpha$: $v\epsilon\acute{\alpha}$ obrazovani su kod Homera i gen. $v\tilde{\eta}\acute{o}z$: $v\epsilon\acute{o}z$, nom. pl. $v\tilde{\eta}ez$: $v\epsilon ez$ i docnije jedan akuz. pl. $v\tilde{\eta}\alpha z$: $v\epsilon\acute{\alpha} z$ (upor. i jonske oblike $v\tilde{\eta}\tilde{u}z$, $v\tilde{\eta}u\sigma\tilde{t}$).

³⁰ Vid. E. Schwyz, *o.c.*, str. 578; cf. J. Wackernagel, *Kl. Schr.* I, 690.

³¹ I.c.

³² Po latinskom početnom konsonantu b - um. v - vidi se da je reč bos pozajmljena iz nekog italčkog dijalekta; vid. A. Ernout, *Les éléments dialectaux du vocabulaire latin*, Paris 1909, str. 123; cf. Meillet—Vendryes, *o.c.* str. 70 (§ 99) i 453 (§ 719).

³³ Vid. Meillet—Vendryes, *o. c.*, str. 448 (§ 712).

Oblik akuz. sing. $\nu\tilde{\nu}$ predat nam je kao dorski, ali je ovako mogao glasiti i ajolski odn. ahajski oblik, jer su Dorci i na Peloponezu i na Siciliji mlađi od Ahajaca i nasljeđivali su vrlo često i njihove običaje i govorne navike, budući da je dolazilo do neizbežnoga mešanja stanovništva: pokorene Ahajke su kao žene pobjednika Doraca mogle potonjim dorskim generacijama preneti i čisto ahajske običaje i govorne osobenosti.

Međutim, nas ovde interesuje da li se kod Homera može naći koji trag od ovoga starinskog akuzativa $\nu\tilde{\nu}$ odn. $\nu\tilde{\eta}$, kao što bi trebalo da glasi u Homera. Poznato je da je oblik $\nu\acute{\epsilon}\alpha$ jedan $\acute{\alpha}\pi\alpha\zeta$ u Odiseji (ι 283):

$\text{Ν} \acute{\epsilon} \alpha \mu \acute{\epsilon} \nu \mu \omicron \iota \kappa \alpha \tau \acute{\epsilon} \alpha \zeta \epsilon \Pi \omicron \sigma \epsilon \iota \delta \acute{\alpha} \omega \nu \acute{\epsilon} \nu \omicron \sigma \iota \chi \theta \omega \nu,$

za koji se zalagao Aristarh i od kojega je ostalo traga u nekim rukopisima, dok su drugi rukopisi predavali $\nu\tilde{\eta}\alpha$, ali i jedan i drugi oblik tretiran kao jedan slog, jer je na početku stiha, sa jednom malo neobičnom sinizesom za početak stiha ($\nu\acute{\epsilon}\alpha = \nu\tilde{\alpha}$ odn. $\nu\tilde{\eta}$). Ovde je dosetljivi H. Ahrens predlagao čitanje $\nu\tilde{\eta}' \acute{\alpha}\mu\acute{\eta}\nu\mu\omicron\iota \acute{\epsilon}\alpha\zeta\epsilon$, a pre njega Van Gent u Mnemos. III 277 s. $\nu\tilde{\eta}F' \acute{\alpha}\mu\acute{\eta}\nu \kappa \alpha \tau \acute{\epsilon} F \alpha \zeta \epsilon$ (cf. H. Ebeling, *Lex. Hom.*, s.v. $\nu\eta\tilde{\upsilon}\zeta$), t.j. isti apokopirani oblik (sa apostrofom) kao i u K 326, α 280 i μ 349 (na početku stiha pred sledećim vokalom $\nu\tilde{\eta}$ u Ἀγαμεινονέην , $\nu\tilde{\eta}' \acute{\alpha}\rho\sigma\alpha\varsigma$, $\nu\tilde{\eta}' \acute{\epsilon}\theta\acute{\epsilon}\lambda\eta$) ili pak u drugoj polovini stiha kao u ψ 234 ($\acute{\omega}\nu \tau\epsilon \Pi \omicron \sigma \epsilon \iota \delta \acute{\alpha} \omega \nu \acute{\epsilon}\nu \epsilon \rho \gamma \acute{\epsilon} \alpha \nu \tilde{\eta}' \acute{\epsilon}\nu \iota \pi \acute{\omicron} \nu \tau \varphi$). Na svim ovim mestima dobro bi odgovarao prvobitni jednosložni akuz. sing. $\nu\tilde{\eta}\nu$, a naročito u ι 283, gde bi se izbegla nezgodna sinizesa na početku stiha, bez ikakve potrebe za daljim menjanjem predatog Homerova teksta — $\nu\tilde{\eta}\nu \mu \acute{\epsilon} \nu \mu \omicron \iota \kappa \alpha \tau \acute{\epsilon} \alpha \zeta \epsilon \Pi \omicron \sigma \epsilon \iota \delta \acute{\alpha} \omega \nu \acute{\epsilon} \nu \omicron \sigma \iota \chi \theta \omega \nu$. Međutim, za sve one koji veruju da je tekst Homerove Ilijade i Odiseje svuda ostao onaj prvobitni i autentični Homerov original i da samo tu i tamo, u nekim beznačajnim varijantama rukopisa, pokazuje kasnije intervencije, koje se lako mogu poznati i ukloniti, svaka dalja, novija intervencija i pokušaj ustanovljenja autentičnog Homerova teksta putem konjektura predstavljala bi skrnavljenje originala³⁴. Ali, ima i drugih filologa³⁵ koji veruju da je Homerov original na raznim mestima pretrpeo u ustima aeda i rapsoda manje ili veće izmene koje su starije helenške i helenističke gramatičare pa i neke novije homerologe doveli u iskušenje da traže i otkrivaju te pohomerove intervencije i da nastoje ustanoviti prvobitni Homerov original, oslanjajući se pre svega na bogato iskustvo helenističkih gramatičara i novijih homerologa i na rezultate uporedne lingvistike.

Ja mislim da je spomenuti starinski akuz. $\nu\tilde{\eta}\nu$ mogao stajati i na nekom drugom mestu kod Homera i da je kasnijom intervencijom bio maskiran drugim oblikom ili čak i drugom reči. Takvo je jedno mesto u Odiseji o 497 koje ću navesti u širem kontekstu, od 493.

³⁴ Neprihvatanje konjektura u Homerovu tekstu uopšte odlika je većine izdavača Ilijade i Odiseje, a od helenističkih filologa se Aristarh odlikovao upravo ovom osobinom, dok je Zenodot slobodnije pristupao tradicionalnom tekstu.

³⁵ Upor. P. Chantraine, *o.c.*, str. 1—16.

stih koji se završava scena kod svinjara Eumaja i gde od 495 počinje nova epizoda, povratak Telemaha iz Pila i Sparte:

495 Ὡς οἱ μὲν τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους ἀγόρευον.
καδδραθέτην δ' οὐ πολλὸν ἐπὶ χρόνον, ἀλλὰ μίνυνθα·
αἶψα γάρ Ἡὼς ἦλθεν εὐθρονος. Οἱ δ' ἐπὶ χέρσου
Τηλεμάχου ἔταροι λῦον ἱστία, καδ δ' ἔλον ἱστὸν
καρπαλίμως, τήν δ' εἰς ὄρμον προέρεσαν ἔρετμοις.

Iako je jasno i ovako šta zapravo znači i na šta se odnosi pokazna zamenica τήν, koja ovde nije upotrebljena atributivno, zajedno sa imenicom, i ne može se shvatiti kao član, već kao prava pokazna odn. lična zamenica, ipak je, upravo zbog toga, čudno i neobično da se u jednoj novoj sceni, koja tu i počinje, upotrebi zamenica za jedan pojam koji pre toga nije bio spomenut. Svaki bi ovde očekivao imenicu νῆα (=ναῦν)³⁵. Ali dvosložno νῆα ovde nije nikako moglo doći a oblika *νῆυν (=ναῦν) Homer ne poznaje i, ustvari, nije nigde dokumentovan. Kod Homera bi taj oblik *νῆυν bio, razume se, izlišan jer je Pesnik, pored dvosložnoga novijeg akuz. sing. νῆα, dobijenog putem analogije od osnove *nāw-, po svoj prilici poznavao i starinski nasleđeni iz i.-e-prajezika oblik νῆν koji je u ahajskom i dorskom dijalektu glasio vān. Ali da li su za nj znali potonji jonski aedi i rapsodi, kao i kasniji helenski i helenistički gramatičari? Čini se da nisu. Zato je ovde slobodno pomisliti na docniju intervenciju aeda koji su prvobitno, njima nepoznato i nejasno νῆν pretvorili u „jasno“ τήν i time doveli, na spomenutom mestu, do neobične i čudne upotrebe pokazne zamenice. Razume se da će se i ovde konservativci zgroziti pred ovakvim samovoljnim i „jeretičkim“ postupkom. Neko će možda hteti da opravda upotrebu zamenice τήν na ovom mestu, ukazujući na gotovo identično mesto u Ilijadi (A 435) koje u celini (od 432. stiha) glasi:

οἱ δ' ὅτε δὴ λιμένος πολυβενθέος ἐντὸς ἵκοντο,
ἱστία μὲν στείλαντο, θέσαν δ' ἐν νηϊ μελαίνῃ,
ἱστὸν δ' ἱστοδόκῃ πέλασαν προτόνοισιν ὕφέντες
καρπαλίμως, τήν δ' εἰς ὄρμον προέρεσαν ἔρετμοις.

Logički je i ovde, kao i u navedenom stihu iz Odiseje (o 497), tekst jasan i vidi se da je τήν = νῆα, ali formalno gramatički ni ovde nije stvar u potpunom redu, jer je neposredno pre toga bila upotrebljena imenica ženskog roda ἱστοδόκῃ, na koju se, formalno, τήν pre moglo odnositi, jer je ona bila bliže, dok je νηϊ μελαίνῃ malo dalje, na kraju prethodnoga stiha. Upravo zbog ovakve situacije u kontekstu trebalo je očekivati pre ponavljanje imenice nego upotrebu zamenice, pa je i ovde, u autentičnom Homerovu tekstu, mogao stajati starinski akuz. sing. νῆν a ne pokazna zamenica τήν. Međutim, u Odiseji (o 497) je imenica gramatički neophodna jer nije bila pre toga spomenuta.

ΝΑΥΦΙ

Kad smo kod imenice νηῦς = ναῦς, da kažemo nekoliko reči i o Homerovu obliku ναῦφι. To je jedini oblik ove imenice sa vokalizmom αυ

³⁵ Upor. Ameis—Hentze, *Homers Odyssee*, uz stih o 497 (τήν = τήν νῆα).

kod Homera³⁷, jer i nom. sing. glasi uvek νῆϋς (nikad ναϋς) i dat. plur. uvek νηυσί ili νήεσσι (odn. νέεσσι) nikad ναυσί.*Oblik je ranije tumačen kao genetiv ili dativ plurala, zavisno od mesta gde je upotrebljen³⁸. Međutim, ono što nisu znali raniji gramatičari i, posebno, homerolozi, znamo mi danas: da se tu radi o starom „ajolskom“, ustvari ahajskom instr. plur. ναϋφι³⁹. Da je oblik bio jonski, glasilo bi *νηϋφι ili *νεϋφι. Danas znamo i nešto više: da je stari ahajski instrumental, koji je bio u normalnoj upotrebi u ahajskom dijalektu mikenskih Grka, imao dvojaku funkciju i značenje — kao prvobitni instrumental i kao ablativ, koji je još u mikensko doba kao gramatički oblik gotovo sasvim iščezao, ali je svoju funkciju predao instrumentalu, te je tako ovaj padežni oblik imao pored svoje prvobitne funkcije i značenja još i funkciju i značenje prvobitnog ablativa⁴⁰. Tako je i sa oblikom ναϋφι kod Homera, koji je formalno instrumental plurala, ali po značenju može biti i ablativ, kaošto se vidi iz B 794:

δέγμενος ὁππότε ναϋφιν ἀφορμηθεῖεν Ἀχαιοί.

Ναϋφιν je ovde upotrebljen bez predloga a zavisan je od glagola ἀφορμᾷσθαι koji u atičkoj sintaksi traži izv. ablativski genetiv.

ΜΕΛΑΝΟΡΣΟΣ

Kaošto smo videli na primeru Homerova hapaksa νέποδες, nije uvek lako pogoditi pravo značenje i etimologiju nekih redih reči iz rečnika starogrčkog epa, pre svega zato što je ovaj obilovao i rečima i oblicima ahajskog dijalekta koji mi između ostalih starogrčkih dijalekata najslabije poznajemo. To se danas bolje vidi pošto smo počeli čitati grčke natpise mikenske epohe, pisane linearnim silabičkim pismom B, iz Knosa, Pila, Mikene i drugih mikenskih centara.

Homerov jezik i jezik starogrčkog epa uopšte građen je na temelju ahajskog⁴¹ dijalekta mikenske epohe, te i oblici i reči koji su ranije bili nazivani „ajolskim“ predstavljaju, ustvari, ostatke iz starog jezičnog fonda ahajskih Grka. Taj najstariji fond reči i oblika kod Homera (i Hesioda) nije docnijim Grcima iz Atike i Jonije bio potpuno jasan. Bilo je prirodno što su Homera svuda u Grčkoj cenili i rado slušali njegove pesme, jer su one pevale o staroj slavi njihovih predaka, o podvizima i doživljajima grčkih junaka iz raznih krajeva Grčke.

³⁷ Ipak je oblik ναυσί sačuvan u složenim pridevina ναυσίκλητος (ζ 227) i ναυσίκλυτος (η 39, δ 191; ν 166; ο 415) i ličnim imenima Ναυσίθοος (ζ 7; η 56; 62; 63; θ 565) i Ναυσικάα (ζ 17, 25, 49, 101, 186, 213, 251, 276; η 12; θ 457, 464), a osnova ναυ- još u ναύτης (Δ 76; α 171 itd.), ναύλοχος (δ 846; κ 141), ναύμαχος (Ο 389, 677), ναυτιλίη (θ 253), ναυτίλλομαι (δ 672; ξ 246) i imenima Ναυβολίδης (θ 116) i Ναυτεύς (θ 112) koji pokazuju stari ahajski vokalizam kao i instr. plur. ναϋφι.

³⁸ Cf. H. Ebeling, o.c., s.v. νῆϋς (str. 1155b).

³⁹ Vid. Π. Χρ. Ιλιεβски, *Αβλαΐμνοϊ, ἰνστρουμεντῆλοϊ καὶ λοκαΐμνοϊ* во најстариите грчки ἱερατεΐοι, str. 47 id. (cf. i str. 117); cf. P. Chantraine, o.c., 226, 237s.

⁴⁰ Vid. M. Д. Петрушевски, *Големоῖο οἰκρῖνιη* на М. Венифис, Ж. А. V str. 398; cf. P. Hr. Ilievski, o.c., passim.

Ali je starinski ahajski jezik prvobitnog epa kod Jonaca, Doraca i Atinjana morao pretrpeti izvesne izmene, doživeti razne redakcije, od kojih je atička iz vremena Pejsistrata najmlađa. Aedi i rapsodi su i nehotice zamenjivali stare ahajske oblike, a ponekad i reči, jonskim, dorskim ili atičkim, zavisno od toga iz kojeg je kraja bio svaki od njih. Intervencija u Homerovu tekstu bilo je od najstarijih vremena pa sve do helenističke epohe, kada su i poneki sholijasti, gramatičari i prepisivači unosili manje ili veće promene u tekst Homerove Ilijade i Odiseje. Da li je, prema tome, ispravno misliti da su sve reči i svi oblici u Ilijadi i Odiseji autentični i onda kad svi rukopisi predaju isti tekst? Da li je pravilno zaključiti da su svi Homerovi hapaksi i ceo njegov rečnički i gramatički fond očuvani, da nije ništa u toku vremena izgubljeno, nijedna ahajska reč, nijedan prvobitan gramatički oblik?

Ja sam uveren da su neke Homerove rede reči i neki neobični oblici ahajskog dijalekta docnije iščezli iz Homerova teksta i bili zamenjeni jonskim ili atičkim rečima i oblicima. Jedna od najvažnijih dužnosti homerologa je da i dalje tragaju za izgubljenim Homerovim blagom. Mi smo se mogli uveriti na primeru Homerova hapaksa μελανόρσου (iz Φ 252), kako je tokom vremena ovaj hapaks na tom mestu mogao biti pogrešno shvaćen i promenjen u μελανόσσου (vv. Il. μέλανος τοῦ, μέλανός του) ili μελανόσσου, a duhovito otkriven od strane odličnog homerologa H. Ahrensa⁴², kaošto sam pokazao u jednom mom ranijem prilogu⁴³. Međutim, njegovo rešenje nije ni do danas jednodušno usvojeno te se nažalost još uvek tvrdoglavo povlači staro čitanje μέλανος τοῦ u raznim izdanjima Homerove Ilijade⁴⁴. I poznati švajcarski naučnik Manu Leumann u svojoj monografiji *Homerische Wörter*, govoreći na početku II glave (str. 36) o nepouzdanosti nekih izraza u Homerovim pesmama i navodeći upravo ovo mesto iz Ilijade, nije našao za potrebno ni da pomene ovu duhovitu Ahrensovu konjekтуру ni da se zadrži kod svih ostalih varijanata ovoga toliko interesantnog mesta za kritiku Homerova teksta. Ne ulazeći u razloge zašto je Leumann tako postupio, kada je konjekтура odn. reč μελανόρσος, koja inače nije poznata sa nijednog drugog mesta, uneta u *Rückläufiges Wörterbuch d. griech. Sprache*, (str. 480) što su ga izdali P. Kretschmer i E. Locker, kazaćemo samo da ovakav postupak nije u redu. Razume se da je lično

⁴¹ Vid. D. B. Monro—T. W. Allen, *Homeri opera*, tom. I³, Oxonii (1957), od kojega je prvo izdanje izašlo 1902 godine, str. XIII; danas su aktuelni Klaus Strunk, *Die sogenannten Aeolismen der homerischen Sprache*, Düsseldorf 1957 (disertacija), pa C. J. Ruijgh, *L'élément achéen dans la langue épique*, Assen 1957, J. Chadwick, *Mycenaean Elements in the Homeric Dialect*, u zborniku *Minoica*, Berlin 1958, str. 116—122, treće izdanje citirane Homerske gramatike od P. Chantrainea (Paris 1958), str. 495—513; cf. G. P. Shipp, *Essays in Mycenaean and Homeric Greek*, Melbourne University Press 1961, str. lss. koji zauzima kritički stav.

⁴² Vid. njegove *Beiträge zur griechischen und lateinischen Etymologie* I, str. 123; upor. Ameis—Hentze, *Anhang*, uz Φ 252 (str. 105).

⁴³ Vid. Οἰωνοῖσι τε παστᾶ u Ž. A. XV str. 291; cf. *Wo-no-qo-so* u Ž. A. XI str. 250.

⁴⁴ Vid. Ameis—Hentzeovo izdanje sa *Anhang*-om, pa Leafovo, Mazonovo i dr.

pravo svakog čoveka kako će postupiti u svakom pojedinom slučaju: da li će uvažiti ili odbaciti tuđe mišljenje i postignuća drugih.

Kada je M. Leumann pisao svoju monografiju, nije mogao znati da je u ahajskom dijalektu grada Knosa iz mikenske epohe postojao izraz *wonogoso* kao oznaka jednog ili dva junca, koju smo mi identifikovali kao *Φοινόqωρσος* i u kojoj se na prvom mestu nalazi poznata Homerova oznaka za goveda *οἶνοψ* (*οἶνοπε*), nazvanih tako po boji dlake, a na drugom ahajska reč *ῥσος* (= *πυγή*), poznata iz Homerovih složenica *παλινόρσος* i *ῥρσοθύρη*. Danas je, prema tome, Ahrensova konjektura potvrđena sa autentičnog ahajskog terena, jer je i pridev *μελάνορσος* složen isto kao i *Φοινόqωρσος*, gde je element *ῥσος* u ahajskom dijalektu bio kao neka vrsta tehničkog termina za stražnjicu odn. trticu kod životinja (kod ptica i četveronožaca).

Razume se, samo po sebi, da sve novije konjektуре i sva nedokumentovana *ἄπαξ λεγόμενα* ne moraju biti tačna, ali to ne znači da treba napustiti dalje traganje za Homerovim izgubljenim blagom, naročito ne danas kada imamo više mogućnosti da proveravamo autentičnost i starost jednog Homerova izraza na autentičnom ahajskom materijalu što nam ga pružaju natpisi na pločicama i vazama iz mikenske epohe.

ΠΑΣΤΑ

A sada nekoliko reči o stavu B. Glavičića izraženom u njegovoj raspravi „U obranu lekcije *οἶνοψί τε πᾶσι*“ Ž. A. XVI, str. 81 — 121) i u kritičnom prilogu „Treba li u *Odiseji* XVII 593 mjesto *κεῖνα* čitati *κεῖμα*“ (v. napred str. 81 — 85) u odnosu na Homerove hapakse i konkretno moje konjektуре *παστά* (um. *πᾶσι* ili *δαῖτα* u A 5) i *κεῖμα* (um. *κεῖνα*, vv. II. *κύνα*, *κύνας* i *κοινά* u ρ 593). Njegova prva rasprava je ustvari deo doktorske disertacije „Metričko zakoračenje u Homera“ (Prilog pitanju o postanku epskoga heksametra“), naročito što se tiče dokumentacije koja je sadržana u *prilozima* (I—III). Radovi ove vrste su dragoceni, naročito ako su potpuni. Autor je svojom „obilno dokumentiranom analizom odgovarajućih mjesta u Homera“ nastojao da dokaže neodrživost konjektуре *παστά* (odn. *δόρπα* ili *δεῖπνα*) i Zenodotova čitanja *δαῖτα* i pravilnost tradicionalne lekcije *πᾶσι*. Mi se možemo a priori složiti sa B. Glavičićem da je *παστά* pa čak i *δαῖτα*, koje u dodanas očuvanim rukopisima nije nigde dokumentovano, slabo verovatno, polazeći od Homerove prakse. Međutim, ne možemo se saglasiti sa nekim njegovim stavovima koji su izloženi na stranicama njegovih dvaju priloga. Evo jednoga takvog mesta iz njegove prve rasprave (str. 84, prva polovina 1. pasusa): „... Što se pak tiče konjektуре *παστά*, o njoj bih za sada rekao samo ovo: čini mi se da nije zgodno rješavati jedan prilično složen problem s pomoću nepotvrđene riječi, a nije mislim — ni poželjno povećavati broj *ἄπαξ εἰρημμένα*“. Tu je došao do punog izraza njegovo stav u odnosu na dalji filološki rad u vezi sa Homerovim tekstom i njegovim „izgubljenim blagom“: „nije poželjno povećavati broj *ἄπαξ εἰρημμένα*“. Taj je svoj stav autor potvrdio i u svom drugom prilogu koji je odštampan u ovom broju ispred ovoga mog članka, gde je nastojao da pobije

moju konjekturu κεῖμα um. tradicionalnog κεῖνα. Mogle su obe konjektore i mogu sve moje dalje konjektore biti pogrešne ili neverovatne, ali iz toga filolog ne sme izvući onakav zaključak u vezi sa Homerovim tekstom i zauzeti ovakav stav. Držati se toga značilo bi, u krajnjoj liniji, verovati da je sve što imamo u Homerovu tekstu i njegovu jeziku ostalo nepromenjeno u toku vekova, da nije ništa izgubljeno, nijedna Homerova odn. ahajska reč, nijedan oblik, i da ne treba dalje tragati za Homerovim „izgubljenim blagom“. U daljem tekstu istoga pasusa autor primećuje: „Nadalje, značenje je predložene riječi παστὰ — *jelo, hrana* — u figurativnom smislu očito slabije od Zenodotova δαῖτα — *gozba*, a kviri i smisaonu, upravo metaforičku ravnotežu unutar spornoga konteksta jer djeluje prozaično u odnosu na ἐλῶρια iz prethodnoga stiha, s kojim je najuže povezano: mrtvaci su *plijen* pasa i gozba! (*jelo, hrana*?) prica grabilica. Naravno, razvoj je jednoga značenja u drugo (*jelo, hrana* → *gozba*) bio moguć, ali nije nuždan, i treba ga pretpostaviti kod nepotvrđene riječi, — što je, opet, nova ozbiljna neprilika“. — Meni je žao što moram konstatovati da B. Glavičić želi da pronade teškoće i onde gde ih stvarno nema i što nije malo pažljivije pročitao moju drugu repliku M. Markoviću „οἰωνοῦσί τε παστὰ“ (Ž. A. XV 289 — 293), jer sam onde (str. 292 id.) pokazao, da ne kažem dokazao, da je Homer morao poznavati reč παστόν „jelo, ručak“. To se vidi iz značenja Hom. prideva ἄπαστος „gladan“, „bez jela (ručka)“ koje, kao i značenje prideva ἄποτος „žedan“ odn. „bez pića“, pokazuje da je ἄπαστος izvedeno privativnom partikulom α- od imenice παστόν, kao i ἄποτος od α- i ποτόν „piće“. Teškoće i „neprilike“, prema tome, ne leže tu, već u tome što u A 5 svi rukopisi imaju πᾶσι a što je δαῖτα ostalo samo kao Zenodotova lekcija ili konjektura. Druga je teškoća u hapaksu ἐλῶρια koje sam ja shvatio kao pridev i povezao sa poimeničnim παστὰ kao da je njegov epitet.

B. Glavičiću pripada zasluga što je problemu prišao sa jednog novog aspekta prenoseći ga na područje Homerova stila i ogledajući ga u svetlu njegovih metričko-stilističkih osobitosti u vezi sa upotrebom zakoračenja. Na bazi sprovedene analize B. Glavičić je došao do zaključka da u zakoračenju kod Homera, kada delovi sintagme koju čine imenica i pridev treba da budu odvojeni i metrički, t.j. da se jedan od njih prenese u sledeći stih, onda prednost ima pridev jer se samo on prebacuje, a da su izuzeci od prikazane norme samo prividni; oni su 1) ili primeri u kojima je pridevski član drugačije prirode t.j. „polupridevi“ πᾶς (ἄπας, σύμπας), πολὺς i dr., 2) ili se radi o drugačijoj upotrebi prideva, a) u komparativu ili superlativu, b) u participskoj konstrukciji, c) u predikativnoj upotrebi, d) u opisivanju glagolskog pojma imenicom + ἔχειν, 3) ili metrički, ali ne i prostorno, odvojeni jer se jedan od njih nalazi na kraju gornjeg a drugi odmah na početku donjeg stiha. Drugi važan zaključak B. Glavičića jest da diskontinuiranost odn. zakoračenje kod Homera ne dolazi iz metričkih razloga, nego da je to stilistički postupak kojim se Homer služi kad želi da neki pojam posebno istakne i da mu doda

kakav bitan detalj, a ta istaknuta mesta u Homerovu stihu su početak stiha ili neposredno iza glavnog odmora u stihu.

Istina je da u zakoračenju ima prednost pridev i da se on najčešće prebacuje u sledeći stih, ali ima, premda veoma retko, i takvih slučajeva kada se u prvom stihu nalazi pridev a u sledećem imenica i izvan navedenih „prividnih“ izuzetaka. Evo nekoliko primera:

- Ψ 298/9 — ἀλλ' αὐτοῦ τέρποιτο μένων· μέγα γάρ οἱ ἔδωκε
Ζεὺς ἄφενος, ναῖεν δ' ὅ γ' ἐν εὐρυχόρῳ Σικυῶνι.
- A 283/4 — λίσσομ' Ἀχιλῆϊ μεθέμεν χόλον, ὅς μέγα πᾶσιν
ἔρκος Ἀχαιοῖσιν πέλεται πολέμοιο κακοῖο.
- Σ 18–19 — „ὦ μοι, Πηλέος υἱὲ δαΐφρονος, ἥ μάλα λυγρῆς
παίσεαι ἀγγελίας, ἥ μὴ ὠφέλλε γενέσθαι.
- Σ 68–69 — ἀκτὴν εἰσανέβαινον ἐπισχερώ, ἔνθα θάμεια ἰ
Μυρμιδόνων εἴρυντο νέες ταχὺν ἄμφ' Ἀχιλῆα.
- α 217/8 — ὥς δὴ ἐγὼ γ' ὠφελον μάκκαρος νύ τευ ἔμμεναι υἱὸς
ἀνέρος, ὃν κτεάτεσσιν ἑοῖς ἐπι γῆρας ἔτετμε.
- A 353/4 — τιμὴν πέρ μοι ὄφελλεν Ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι
Ζεὺς ὁ ψιβρεμέτης· νῦν δ' οὐδέ με τυτθὸν ἔτεισεν.
- α 188/9 — ἔξ ἀρχῆς, εἴ πέρ τε γέροντ' εἵρηαι ἐπελθὼν
Λαέρτην ἥρωα, τὸν οὐκέτι φασὶ πόλινδε / ἔρχεσθ'...
- Z 113/4 — ὄφρ' ἂν ἐγὼ βῆω προτὶ Ἴλιον, ἥδ' ἐ γέρουσιν
εἴπω βουλεῦσσι καὶ ἡμετέρῃς ἀλόχοισι.
- Θ 75–76 — αὐτὸς δ' ἔξ Ἰδης μεγάλ' ἔκτυπε, δαιόμενον δὲ
ἦκε σέλας μετὰ λαὸν Ἀχαιῶν.
- ο 374/5 — ἐκ δ' ἄρα δεσποίνης οὐ μείλιχον ἔστιν ἀκοῦσαι
οὔτ' ἔπος οὔτε τι ἔργον, ἐπεὶ κακὸν ἔμπεσεν οἴκῳ.

Evo i jednog primera sa patronimikom koji dolazi ispred ličnog imena:

- λ 519/20 — ἀλλ' οἶον τὸν Τηλεφίδην κατενῆρατο χαλκῷ,
ἥρω' Εὐρύπυλον.

Simptomatično je što se B. Glavičić ni kod jednoga od gore citiranih primera zakoračenja, iako su neki od njih ušli u spisak, t.j. iako su evindentirani u jednom od 3 priloga, nije zadržao u svojoj raspravi, pa se stiče utisak da i njih autor tretira kao prividne izuzetke ili da ih je namerno prečutao ili prešao preko njih kao da ih nije ni primetio, zato što se ne slažu sa njegovim osnovnim zaključkom, da se kod zakoračenja prebacuje samo pridev. Da je bilo i samo jednog primera prebacivanja imenice, autor je bio dužan da ga spomene i, ako je potrebno, da ga objasni. Ovakav postupak nije ni opravdan ni ispravan, jer bi čovek pomislio da je i klasifikacija tako zvanih „prividnih izuzetaka“ izvršena sa namerom da se broj primera koji govore protiv autorova osnovnog zaključka što je moguće više suzi i po mogućnosti zбриše. Za nas je jasno da je velika većina primera zakoračenja kod Homera pokazala prednost atributa a ne osnovnog pojma u prebacivanju, jer je atribut taj koji se najčešće prebacuje u sledeći stih. Mi svesno upotrebljavamo reč *atribut* i *osnovni*

pojama, a ne „pridev“ i „imenica“, kao što to čini B. Glavičić, razume se nedosledno, jer kod „prideva“ odvaja „atribut“ od „predikata“. To je za samu klasifikaciju vrlo dobro, ali je funkcija *atributa* i *predikata* malo šira od morfološkog pojma „pridev“. A kada govorimo o sintagmama i o prebacivanju jednog dela sintagme, mi se ne krećemo na terenu morfologije. Stoga je bilo nužno dati u „Prilozima“ i sve one attribute, pa i predikate, koji nisu *pridevi*. Zato sam ja napred i rekao da su radovi ove vrste dragoceni naročito ako su potpuni. — Simptomatično je, isto tako, što autor nije našao za potrebno da se u svome italijanskom rezimeu (o.c., str. 119—121) zadrži na konjekturi ἐλώρια... παστά, iako joj je u svojoj raspravi posvetio 15 strana, t.j. veću polovinu svoga rada ako izostavimo njegove Priloge (str. 108—118). I ne samo što se nije zadržao, nego nema onde ni pomena o konjekturi παστά um. πᾶσι. Evo šta je autor zapravo uneo u rezime od svega toga (poslednji njegov pasus): „Accanto al problema proposto nel titolo del saggio l'autore ha criticamente dibattuto alcune congetture recenti fondate sulla lezione δαῖτα, con l'intenzione di individuare pure l'origine di tale lezione di Zenodoto“, (podvučen deo teksta od mene, M. D. P.). — Razume se da je i ovde autorova lična stvar šta on od svoga rada smatra vrednim da uđe u rezime.

KEIMA, KEIMHAION

I u vezi sa mojom konjekturom κεῖμα um. κεῖνα u ρ 593 B. Glavičić je brzo reagovao zalažući se za tradicionalni tekst κεῖνα. Objašnjenje koje je on naveo u vezi sa oblikom κεῖνα poznato je odavna (vid. H. Ebeling, *Lex. Hom.* s.v. κεῖνος), samo je jedan mali detalj izmakao iz vida dosadašnjim interpretatorima koji sam ja uočio, ali usled kratkoće prostora nisam stigao da ga više istaknem, pa je ostao nezapažen; nije, naime, shvaćen deo rečenice „jer i σῦες spadaju u κεῖνα (= τὰ ἐκεῖ)“. Ovim sam hteo ukazati na teškoću povezivanja σῦες sa κεῖνα, jer se i σῦες „svinje“ sadrže u pojmu κεῖνα „ono blago (imanje)“ t.j. koje se nalazi u krugu svinjareva prebivališta, ako uzmemo da se apozicija σὸν καὶ ἐμὸν βίοντον odnosi na σῦες καὶ κεῖνα; ako pak uzmemo da se pomenuta apozicija odnosi samo na κεῖνα, ispalo bi da σῦες nisu ni Odisejevo ni Eumajevo imanje, što ne odgovara istini. Ostalo bi jedino da reči κεῖνα damo značenje „ostalo“, „drugo“ scil. „blago (imanje)“, što bi predstavljalo jedno novo dosada nepoznato značenje zamenice κεῖνος (= ἄλλος). Zato su verovatno i neki prepisivači na ovom mestu bili u nedoumici, pa su um. κεῖνα predavali κῦνα ili κύνας ili pak κοινά. Razume se da nijedna od postojećih lekcija ne zadovoljava u potpunosti. Stari helenistički homerolozi nisu došli na ideju da u hom. izvedenici κειμήλιον pretpostave osnovnu reč κεῖμα. To je etimološka kombinacija savremenih lingista. Mi smo uvereni u ispravnost ove etimologije, jer je i značenje i oblik reči κειμήλιον potpuno potvrđuju. Interesantno je da tako obična glagolska izvedenica nije dosada nigde dokumentovana u celokupnom materijalu što ga imamo na grčkom jeziku. Ni njen apstraktni pandan *κεῖσις nije nigde zabeležen. Da li to mora da znači da ih grčki jezik

nikad nije ni poznavao? Ja mislim da ih je grčki jezik izgubio kada je glagol *κεῖμαι* počeo da se meša sa *τίθεται* i da se upotrebljava kao njegov pasivni perfekt. Onda su mogle i glagolske imenice *κεῖμα* i **κεῖσις* početi da izlaze iz upotrebe i da ustupaju mesto glagolskim imenicama *θέμα* i *θέσις*, izvedenim i od prostog i od složenih odn. izvedenih glagola. Međutim, ni *θέμα* ni *θέσις* nisu upotrebljene ni jedamput kod Homera, već samo izvedenice *θέμεθλον* i *θεμείλιον*. *Θεμείλιον* je na sličan način izvedeno od glag. imenice *θέμα* kaošto je *κειμήλιον* izvedeno od *κεῖμα*, s tom razlikom što je *θέμα* bilo kao izvedenica od glagola *τίθημι* već poznato, a *κεῖμα* ostalo dodanas samo kao etimološka kombinacija novijih lingvista.

B. Glavičić ne može da primi konjekturu *κεῖμα* um. *κεῖνα* na pomenutom mestu i zato što bi *κεῖμα* prema njegovu shvatanju značilo isto što i izvedenica *κειμήλιον*, t. j. „dragocenost“, „skupoceni predmeti“, a u siromašnoj svinjarevoj kolibi nema takvih predmeta. I kod St. Senca je ovo značenje reči *κειμήλιον* dato kao izvedeno t.j. na drugom mestu. U stihu β 75, koji sam ja u svojoj belešci na str. 349 (Ž. A. XVI) naveo, reč *κειμήλιον* nema značenje „dragocenost“ već prosto „nekretnina“ ili, kako je Eustacije odlično objasnio *κειμήλια τὰ κεῖμενα ὅ ἐστι τὰ παρ' ἡμῖν ἀκίνητα* πρόβασιν δέ, ἅπερ ἡμεῖς φαμεν αὐτοκίνητα, τὰ διὰ ποδῶν προβαίνοντα. Utoliko pre bi osnovna reč *κεῖμα* od koje je *κειμήλιον* i izvedeno imala to običnije i opštije značenje „nepokretno imanje“ u koje bi ulazio verovatno prostor gde se nalazila svinjareva koliba i svinjci sa celokupnim nameštajem, posuđem i zalihama hrane i vina, makar koliko sve to bilo zamišljeno prosto i skromno. Ni značenje reči *βίωτος* nije tako tesno kaošto bi izgledalo po njenoj etimologiji odn. po njenoj prvobitnom značenju; to se uostalom vidi i iz same Odiseje (α 377, β 123. 126, ο 446. 456, τ 580). Značenje reči *βίωτος*, naročito iz Odiseje ο 446 i 456, pravi potpuno bespredmetnim napomenu B. Glavičića o povezivanju reči *κειμ(ήλι)α* s apozicijom *βίωτος* pa je i njegova fusnota № 5, ustvari, rezultat autorova pogrešnog shvatanja značenja spomenute reči. Pretpostavka zeugme u β 75 je nužna samo pri doslovnom uzimanju značenja glagola *ἐσθήμεναι*. Međutim, ako se uzme spomenuti glagol u prenosnom značenju „trošiti“, „straćiti“, kaošto se on vrlo često i upotrebljava, ne samo u grčkom jeziku i ne samo u poeziji, nego i u ostalim jezicima i u običnom govoru u prozi, stvar je potpuno jasna i nema potrebe ni za kakvim daljim objašnjavanjem i pretpostavljanjem zeugme u povezivanju glagola *ἐσθήμεναι* sa objektom *κειμήλιά τε πρόβασίν τε*. To se, uostalom, najbolje vidi iz Homerovih izraza *οἶκον ἔδεις* (π 431), *κάματον ἔδουσιν* (ξ 417), *ἐσθίεται οἶκος* (β 318) i td.

*

Da zaključimo. U ovom našem kratkom radu želeli smo pokazati da kod Homera ima još mnogo toga što bi trebalo kritički primati, još mnogo nedovoljno objašnjenih mesta, nejasnih reči i izraza, a tu i tamo i neautentičnih delova teksta, kasnijih umetaka i drugih raznih intervencija potonjih rapsoda i aeda. Iako se na Homerovu tekstu,

na interpretaciji Ilijade i Odiseje najviše radilo i mnogo uradilo, ipak je dosta toga ostalo nedovršeno i nedorečeno. Mi smo se ovde zadržali samo na nekim ređim rečima i oblicima od kojih su neki bili predmet čestih filoloških rasprava. Razume se da kod Homera ima i takvih mesta koja ne zadaju velike teškoće niti predstavljaju naročiti problem, pa ipak za filologa mogu biti od izvesnog interesa. Tako je na primer slučaj sa oblikom μιν u Φ 249, ne samo zbog toga što je na početku sledećeg stiha δῖον Ἀχιλλῆα, na koje bi se ono svakako i odnosilo, nego što iza toga sledi Τρώεσσι δὲ λοιγὸν ἀλάλκοι, te se vidi da se radilo pre o složenom vezniku μὲν — δέ, nego o enklitici μιν. Ali se lako ovo mesto može i ovako razumeti, te zato ono dosad i nije postalo predmet rasprave. Ili na pr. nedoslednost u predavanju kontrahovanih oblika, kaošto je slučaj sa oblikom πλέονες na početku stiha σ 247 gde bi trebalo da stoji πλεῦνες, kao što je kontrahovani oblik θάμβευς pravilno upotrebljen na kraju stiha ω 394 a ne nekontrahovani θάμβεος, itd. itsl.

Skopje.

M. D. Petruševski.

R É S U M É

M. D. Petruševski: QUELQUES MOTS SUR LES ΑΠΑΞ ΛΕΓΟΜΕΝΑ HOMÉRIQUES

L' auteur souligne qu' il y a dans le texte de l' Iliade et de l' Odyssée d' Homère des ἀπαξ λεγόμενα de deux sortes: 1° des mots et des formes grammaticales qui ne se rencontrent que chez lui, comme par ex. βοτοῖσι (Σ 521), ἐλώρια (A 4), ἔλωρα (Σ 93); 2° des mots connus d' autre part, mais qui ne sont employés dans le texte d' Homère qu' une seule fois, comme βρέφος (Ψ 266), τράγος (ι 239), τρώγω (ζ 60).

Il y a en outre un nombre considérable de mots qui ont chez Homère un sens inconnu d' ailleurs et qui représentent en ce point-ci un *hapax* aussi. Ce sont par ex. les mots πρόβασις (β 75) = πρόβατα, κτήνη, — ἔμβρυον (en ι 245 = ι 309 = ι 342: πάντα κατὰ μοῖραν καὶ ὑπ' ἔμβρυον ἦγεν ἑκάστη) = βρέφος, νεογόν.

En ce qui concerne la forme ἔλωρα (acc. pl. de ἔλωρ), l' auteur croit que ce *hapax* (de Σ 93) est suspect non seulement du point de vue de la forme mais surtout par rapport au sens et que le texte authentique pouvait avoir ΔΕΚΗΡΑ au lieu de ΔΕΛΩΡΑ (dans Πατρόκλοιο δ' ἔλωρα Μενoitιάδεω ἀποτεῖση) étant donné que la forme unique ἔλωρα (acc. pl.) y a, en outre, un sens de „massacre“, „mort“, „mânes“, inconnu d' ailleurs le sens qu' a le mot homérique κῆρ. La forme κῆρα d' autre part fut deux fois employée dans le même épisode, à savoir dans la deuxième réplique d' Achille à sa mère Thétis (Σ 114ss., v. la p. 89, ci-devant). Styliste excellent Homère n' a pas employé le mot κῆρ dans la première partie de la proposition (Σ 114—115), qui représente en effet une continuation de la pensée interrompue en Σ 93, mais immédiatement après cela quand Achille parle de son trépas. C' est pour cela que la conjecture δὲ κῆρα au lieu de δ' ἔλωρα transmis devient plus probable. Patrocle fut, en effet, tué par Hector, mais son corps n' est devenu la proie ni d' Hector ni des fauves. Il est évident que ἔλωρα y doit être traduit par „mort (trépas)“ ou „mânes“ et c' est le mot κῆρ qui est le terme le plus convenable d' exprimer cette idée chez Homère, comme on pourrait le voir dans Σ 115 et 117. Achille dit à sa mère que Patrocle est tué par Hector et que lui-même doit venger la mort de son compagnon (Σ 93: Πατρόκλοιο δ' ἔλωρα ἀποτεῖση); quant à lui-même, il recevra le trépas (Σ 115 κῆρα δ' ἐγὼ τότε δέξομαι) quand Zeus et les

autres dieux immortels l'ordonneront; car même l'invincible Héraclès ne put échapper à la mort (Σ 117: οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κ' ἦ ρ α).

*

Quant au *hapax* homérique νέποδες (δ 404: ἀμφὶ δὲ μιν φῶκαι νέποδες καλῆς Ἀλοσύδνης), l'auteur croit que le mot cité y est employé en fonction d'épithète et non pas d'apposition du sujet φῶκαι et insiste sur l'identification νέποδες = ἄποδες, proposée par Apion et acceptée par Eustathios et d'autres homéologues, étant donné que l'identification νέποδες = νηξίποδες ne satisfait pas du point de vue formel (le 1^{er} élément du composé n'étant pas adéquat: νε- au lieu de νεε- ou νευσι- = νηξί-) et que l'étymologie c'.-à-d. le rapprochement du lat. *nepotes*, scr. *napatah*, etc. n'est pas vraisemblable du point de vue du sens (le mot *nepotes* et ses corradicaux indo-européens étant des termes pour ainsi dire techniques désignant une relation familiale déterminée de la société patriarcale). L'auteur ajoute qu'il ne faut pas prendre littéralement le sens de ἄποδες (= νέποδες), mais avec la nuance de μικρόποδες ou ὀλιγόποδες, proposé déjà par le même Eustathios (*Comment. ad. Odys.* δ 404, p. 1502, 26ss.). L'auteur, en effet, est parti de l'idée que le mot cité νέποδες dans δ 404, qui se rattache à φῶκαι, devait désigner une des caractéristiques les plus typiques de l'animal en question. Il a donc recouru au texte d'Aristote qui renferme la description des phoques. Le Stagirite souligne ce qu'il y a de plus typique dans leur corps. Ce sont, dit-il, surtout leurs pieds qu'il décrit comme il suit: ἔχει τοὺς πόδας κεκολοβωμένους, ὥσπερ πεπηρωμένον τετραπόουν (*Hist. anim.* I 1, 487b 23; cf. II 1, 498a 31; *De part. anim.* IV 13, 697b 4; II 12, 657a 22; *De incessu anim.* 19, 714b 12) ou bien τῷ δὲ σχήματι παραπλήσιοι (scil. οἱ πόδες) ταῖς τῶν ἰχθύων οὐραῖς (*Hist. anim.* I 1, 498a 32—b2; cf. *De part. anim.* IV 13, 697b 5) ou οὐ δύνανται (scil. ἡ φῶκη) ἀπηρεῖσθαι τοῖς ποσίν, συνάγει καὶ συστέλλει ἑαυτήν, τὰ κατάντη φέρεται, ἀλλ' οὐ βαδίζει, κινεῖται ὁμοίως οἷον εἴ τις ἀποκόψει τῶν ὑποπόδων τὰ σιέλῃ (*Hist. anim.* VII 12, 567a 8; cf. *De incessu anim.* 19, 714b 12).

En ce qui concerne la forme de νέποδες, c'.-à-d. l'élément νε- qui est une forme primitive de la particule privative, connue le plus souvent sous la forme réduite ἀ- de ἡ ou bien sous la forme contractée νη- de νε+α (ἡ ou ε), l'auteur signale qu'Homère connaît des formes primitives qui n'apparaissent que chez lui, comme par exemple βῶν (H 238), Ζῆν (Θ 206, Ξ 265, Ω 331) et d'autres. Pourquoi νέποδες, qui est d'ailleurs un *hapax* chez lui, devrait avoir la forme νήποδες, avec νη- des dérivés et non pas avec νε- primitif, si les indo-européistes font dériver les formes νήνεμος, νήκουστος, νήλιπος, νηλεῆς, νήγρετος etc. de νε- + ἀνεμος, ἀκουστός, ἡλιψ, ἔλεος, ἐγείρω etc. Même si on rejetait l'étymologie de νένταρ > *νε-κτερ- (cf. κτέρεα, κτερεῖζω, κτέρες) et si νέποδες restait le seul exemple dérivé par l'élément νε-, une telle forme primitive serait admissible comme un *hapax* chez Homère, source inépuisable d'archaïsmes de toute sorte. Νέποδες désignerait donc les phoques comme des quadrupèdes non „sans pieds“, „apodes“, mais aux pieds courts, faibles et gauches vu que l'adjectif ἄποδες (= νέποδες) en grec ne signifie pas toujours et seulement celui qui est „sans pieds“, mais aussi un animal „aux pieds courts (faibles, gauches)“. Cette nuance du mot ἄποδες est connue non seulement par Eustathios (l.c.), mais de très tôt en grec. Il faut se rappeler Aristote (*Métaph.* IV 22, 1022b 35): ἄπουιν λέγεται καὶ τὸ μὴ ἔχειν ὅλως πόδας καὶ τὸ φαύλους ou bien (*Hist. anim.* I 1, 487b 24.29) τῶν ὀρνίθων εἰσὶν τινες κακὸ πόδες, οἱ διὰ τοῦτο καλοῦνται ἄποδες. Ἄποδες serait donc un synonyme de κακόποδες, c'.-à-d. de μικρόποδες ou de ὀλιγόποδες (Eustath. l. c.) et un antonyme de l'homérique ἀρτίπος (I 505, θ 310) qui est une épithète d'Arès et d'Atè („aux pieds sains et saufs“, „aux pieds forts“). En θ 311 Homère cite ἡπεδανός comme antonyme de ἀρτίπος et comme une caractéristique de Héphaistos. L'emploi du mot νέποδες au sens de „postérité, „enfants“ chez les poètes hellénistiques ne serait pas la preuve que ce sens est propre à Homère. Suivant l'idée de M. Leumann (*Hom. Wörter*, passim), on pourrait dire que le mot νέποδες ainsi que son sens de „descendant“, „enfant“ chez les auteurs de l'époque hellénistique fut tiré du texte d'Homère et des commentaires de ses scolastes et des étymologues postérieurs, de leurs combinaisons étymologiques; ce serait donc un exemple de plus d'une forme et d'un sens mal compris, d'une fausse étymologie d'un mot homérique rare et obscur.

*

En parlant du *hapax* βῶν (H 238), l'auteur souligne qu' outre βῶν et Ζῆν qui sont des formes réduites primitives d'un accusatif singulier des thèmes monosyllabiques à diphthongue, héritées de l'indo-européen (cf. scr. *gām*, véd. *Dyām*, des nomm. sg. *gāiḥ* et *Dyāiḥ*, scr. *rām*, lat. *diem* et *rem*) on pourrait s' attendre même à une forme vāv, qui est en effet attestée dans le dialecte dorien (v. Étienne de Byzance, s.v. Καπάνη), ou vῆν en ionien-attique, c'.-à-d. chez Homère. L'auteur croit que la forme citée pouvait être cachée dans le vers ι 283 (νέα — v.l. νῆα — μέν μοι κατέαξε Ποσειδάων ἐνοσίχθων) où la forme νέα (ainsi que νῆα) semblait suspecte (cf. P. Chantraine, *Gramm. homér.* I², 1948, p. 36); elle était remplacée par νῆ' (νῆ' ἄμῃν μοι ἔαξε, chez H. Ahrens) ou νῆF' (νῆF' ἄμῃν κατέFαξε, chez van Gent). L'auteur y croit plus probable la forme primitive vῆν (analogue à βῶν et Ζῆν!), ce qui fait inutile de changer le reste du vers (vῆν μέν μοι κατέαξε Ποσειδάων ἐνοσίχθων). L'auteur souligne que la même forme vῆν pouvait être conservée et plus tard masquée par le démonstratif τήν en ο 497 (et, peut-être, en A 435), où τήν (= νῆα) serait possible si le mot νῆς était déjà mentionné. En A 435, du point de vue grammatical-syntaxique, la forme τήν pourrait se rapporter plutôt à ἰστοδόκη, qui en est plus proche, qu'à νῆϊ. Cependant, le texte de l' *Odyssee* (ο 493ss.) introduit un nouvel épisode où le mot νῆς n' est pas mentionné, a savoir dans les vers précédant ο 497 (voir la citation à la page, ci-devant) et le mot νῆς c'.-à-d. la forme vῆν ici serait de rigueur. Cette forme primitive réduite de l'accusatif singulier du thème monosyllabique à diphthongue longue *nāu- pouvait être héritée de l'indo-européen *nām (du nom. sing. *naus; cf. scr. *naūh* et gr. *ναῦς*) ou bien créée par analogie d'après les formes βῶν et Ζῆν. L'existence d'un accusatif singulier homérique (épique, ionien-attique?) se confirmerait par la forme „dorienne“ vāv, qui est bien attestée et qui pouvait être aussi une forme achéenne ou éolienne, ainsi que par les formes analogues βῶν et Ζῆν. Si le sanscrit ne connaît pas une forme *nam, cela ne nous oblige pas de nier l'existence de la forme primitive réduite *nām en indo-européen, puisqu'elle nous offre la meilleure possibilité de comprendre et d'interpréter la forme „dorienne“ vāv. *Nāvam* en sanscrit pouvait être refait sur les cas obliques du mot en question, ainsi que le nominatif singulier *rāh* au lieu de *rāih ou bien le nom. sg. *dies* et la flexion de *navis* (comme thème en -i!) en latin ou les nominatifs Ζήν, Ζάν, Ζής en grec.

L'auteur mentionne aussi la forme achéenne ναῦφι qui représente un ancien instrumental pluriel avec double fonction, celle de l'instrumental ainsi que la fonction de l'ablatif, ce qui est connu et bien attesté dans la langue des inscriptions grecques de l'époque mycénienne. Le plus remarquable est que la forme ναῦφι est unique par le vocalisme αυ chez Homère, tous les autres cas ayant un vocalisme ηυ du thème de ce substantif monosyllabique à diphthongue longue. La fonction de l'ablatif chez Homère est bien évidente dans B 794 (δέγμενος ὅππότε ναῦφιν ἀφορμηθεῖεν Ἀχαιοί). Ναῦφι y est employé dans la fonction d'un ablatif sans préposition dépendant du verbe ἀφορμᾶσθαι qui exige, dans la syntaxe attique, le génitif.

*

Enfin, l'auteur mentionne le *hapax* homérique μελάνορσος, découvert par la conjecture de H. Ahrens en Φ 252 au lieu de μέλανος τοῦ transmis (avec les vv. II. μέλανός του, μελανόστου et μελανόσσου) en y reconnaissant un mot achéen primitif. L'appartenance du mot cité au dialecte achéen se confirmerait par la présence du sobriquet (de deux boeufs de Cnossos) *wonoqoso* = Φοινόqωρσος qui est composé de la même manière que l'homérique μελάνορσος, à savoir par l'élément *ρσος* „derrière, croupe“ en second lieu (v. *Ž. A.* XV p. 291; cf. *ibid.* XI XI p. 250).

L'auteur prend en considération les critiques de B. Glavičić concernant les conjectures ἐλώρια... παστά pour ἐλ... πᾶσι (de l' *Iliade*, A 4—5; en *Ž. A.* XVI pp. 81—121) et κείμα pour κείνα (de l' *Odyssee*, ρ 593; v. *Ž. A.* XVI p. 349, et ci-devant, pp. 81—85).

La tendance de la première critique était de démontrer que la forme ἐλώρια ne peut aucunement représenter un adjectif (c'.-à-d. un attribut) de παστά que M. Budimir et l'auteur croyaient être un mot authentique au lieu de πᾶσι (de tous les mss) ou de δαῖτα (leçon Zénodotienne, d'après Athénée). Le critique

part de l'analyse du texte tout entier de l'Iliade et de l'Odyssée affirmant que l'enjambement dans la poésie homérique ne connaît pas de rejet du substantif au vers suivant lorsqu'il est précédé d'un adjectif (en fonction d'attribut). Il se prononce donc pour le traditionnel $\pi\alpha\sigma\iota$ déclarant qu'on n'aurait pas besoin de nouveaux *hapax* comme $\pi\alpha\sigma\tau\acute{\alpha}$, d'ailleurs non attesté, quoique le mot $\pi\alpha\sigma\tau\acute{\alpha}\nu$ „manger, repas, nourriture“ ait pu être connu par Homère, vu que l'adjectif homérique $\delta\pi\alpha\sigma\tau\acute{\alpha}\varsigma$ „affamé, (resté) sans repas“ est dérivé du mot cité (perdu) par le préfixe privatif $\delta\alpha-$, tout comme l'adjectif analogue $\delta\pi\theta\alpha\tau\acute{\alpha}\varsigma$ au sens de „assoiffé, (resté) sans boire“ est un dérivé du substantif $\pi\theta\alpha\tau\acute{\alpha}\nu$ par le même préfixe.

L'affirmation que la pratique d'Homère concernant l'enjambement ne connaît aucun exemple de rejet du substantif n'est pas exacte. Quoique le déplacement de l'adjectif soit beaucoup plus fréquent et qu'il représente un cas normal de l'enjambement homérique, toutefois le rejet du substantif au vers suivant ne fait pas complètement défaut chez Homère. Une dizaine d'exemples d'Homère (7 de l'Iliade et 4 de l'Odyssée, cités ci-devant à la page 102), en dehors des „exceptions apparentes“, énumérées chez B. Glavičić (o.c., pp. 89—90), démontre que la généralisation de notre critique ne répond pas à l'état réel chez Homère.

Quant à la critique concernant la conjecture $\kappa\epsilon\iota\mu\alpha$ pour $\kappa\epsilon\iota\nu\alpha$ (en ρ 593s.: $\text{'}\Omega\ \phi\acute{\iota}\lambda', \epsilon\gamma\acute{\omega}\ \mu\acute{\epsilon}\nu\ \delta\pi\epsilon\iota\mu\iota, \sigma\acute{\upsilon}\alpha\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\epsilon\iota\nu\alpha\ \varphi\upsilon\lambda\acute{\alpha}\zeta\omega\nu, \sigma\acute{\alpha}\nu\ \kappa\alpha\iota\ \epsilon\mu\acute{\omicron}\nu\ \beta\iota\omicron\tau\omicron\nu\ldots$) et l'affirmation de B. Glavičić que le texte traditionnel est clair et authentique, l'auteur montre que le démonstratif $\kappa\epsilon\iota\nu\alpha$ du point de vue logique n'est pas tout à fait exact, étant donné qu'il comprend aussi le contenu du mot précédent $\sigma\acute{\upsilon}\epsilon\varsigma$, qui sont de même $\kappa\epsilon\iota\nu\alpha$ c'.-à-d. une partie des biens et, plus particulièrement, du bétail se trouvant „là-bas“ (aux alentours de l'habitation du porcher Eumaïos). Cependant, si $\kappa\epsilon\iota\nu\alpha$ devait signifier l'autre partie des biens (du bétail), à savoir „tout ce qui n'est pas porcs“, on y aurait un sens du démonstratif $\kappa\epsilon\iota\nu\alpha$ (= $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha$) inconnu jusqu'ici. Les exemples d'un emploi semblable du démonstratif $\acute{\omicron}, \acute{\eta}, \tau\acute{o}$ et $\kappa\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$ chez Homère, que B. G. a cités et qui sont d'ailleurs connus (v.H. Ebeling, *Lex. Hom.*, s. v.), ne peuvent pas prouver que l'exemple cité, lui aussi, soit exact au point de vue du sens. Si l'on prend que $\kappa\epsilon\iota\nu\alpha$ est une allusion „épique“ de ce qui suit immédiatement dans le vers qui succède ($\sigma\acute{\alpha}\nu\ \kappa\alpha\iota\ \epsilon\mu\acute{\omicron}\nu\ \beta\iota\omicron\tau\omicron\nu$), cela voudrait dire que le mot précédent $\sigma\acute{\upsilon}\epsilon\varsigma$ ne signifie pas la partie de leurs biens communs (d'Ulysse et d'Eumaïos), ce qui n'est pas vrai du tout.

Voilà donc pourquoi l'auteur insiste sur la conjecture $\kappa\epsilon\iota\mu\alpha$ au lieu de $\kappa\epsilon\iota\nu\alpha$ transmis (en ρ 593; vv. ll. $\kappa\acute{\upsilon}\nu\alpha, \kappa\acute{\upsilon}\nu\alpha\varsigma$ et $\kappa\omicron\iota\nu\acute{\alpha}$):

$\text{'}\Omega\ \phi\acute{\iota}\lambda', \epsilon\gamma\acute{\omega}\ \mu\acute{\epsilon}\nu\ \delta\pi\epsilon\iota\mu\iota, \sigma\acute{\upsilon}\alpha\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\epsilon\iota\mu\alpha\ \varphi\upsilon\lambda\acute{\alpha}\zeta\omega\nu\ldots$

Le *hapax* $\kappa\epsilon\iota\mu\alpha$, un mot non attesté jusqu'ici et représentant une reconstruction des linguistes dans leurs interprétations de l'étymologie du mot $\kappa\epsilon\iota\mu\acute{\eta}\lambda\iota\omicron\nu$, qui serait un dérivé du simple $\kappa\epsilon\iota\mu\alpha$, pouvait être usité du moins en un endroit chez Homère.

$\Sigma\acute{\upsilon}\epsilon\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\epsilon\iota\mu\alpha$ serait donc une expression synonyme de ce qu'Homère appelle ailleurs $\kappa\epsilon\iota\mu\acute{\eta}\lambda\iota\acute{\alpha}\ \tau\epsilon\ \pi\rho\acute{\omicron}\beta\alpha\sigma\acute{\iota}\nu\ \tau\epsilon$ (β 75), $\sigma\acute{\upsilon}\epsilon\varsigma$ étant une partie de $\pi\rho\acute{\omicron}\beta\alpha\sigma\acute{\iota}\varsigma$ „bétail“ et $\kappa\epsilon\iota\mu\alpha = \kappa\epsilon\iota\mu\acute{\eta}\lambda\iota\alpha$ (au sens de „biens immeubles, mobilier et vaisselle“), c'.-à-d. tout ce qui ne représente pas le bétail (cf. Eustath. 1434, 54ss: $\kappa\epsilon\iota\mu\acute{\eta}\lambda\iota\alpha\ \tau\acute{\alpha}\ \kappa\epsilon\iota\mu\epsilon\nu\alpha\text{'}\ \acute{\omicron}\ \acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\ \tau\acute{\alpha}\ \pi\alpha\rho'\ \acute{\eta}\mu\acute{\iota}\nu\ \acute{\alpha}\kappa\acute{\iota}\nu\eta\tau\alpha\text{'}\ \pi\rho\acute{\omicron}\beta\alpha\sigma\acute{\iota}\nu\ \delta\acute{\epsilon}, \delta\pi\epsilon\rho\ \acute{\eta}\mu\epsilon\acute{\iota}\varsigma\ \varphi\alpha\iota\mu\epsilon\nu\ \alpha\upsilon\tau\omicron\kappa\acute{\iota}\nu\eta\tau\alpha, \tau\acute{\alpha}\ \delta\acute{\iota}\alpha\ \pi\omicron\delta\acute{\omega}\nu\ \pi\rho\omicron\beta\alpha\acute{\iota}\nu\omicron\nu\tau\alpha$).